

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Spolupráce učitele s rodinou v primární škole

Teacher's cooperation with the family in primary school

Lydie Kopáčová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kargerová, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Rok odevzdání: 2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma Spolupráce učitele s rodinou v primární škole potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19.4.2022

Ráda bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce PhDr. Jana Kargerové, Ph.D. za cenné rady a pomoc při jejím zpracování. Děkuji všem rodičům, kteří se podíleli na poskytnutí informací a poznatků pro výzkumnou část diplomové práce. Děkuji své rodině, která mě povzbudila a motivovala k dokončení studia.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá komplexní problematikou spolupráce a komunikace mezi tripartitou učitel - rodič - žák v primární škole.

Teoretická část charakterizuje instituci rodiny a školy, popisuje jejich vztahy a vzájemné působení na dítě v souvislosti s vývojem společnosti, jejím pohledem na dítě, jeho výchovu a vzdělávání. Zabývá se podporou dítěte v rozvíjení jeho klíčových kompetencí (tj. schopnost komunikovat, učit se učit, řešit problémové situace, dokázat se hodnotit). Nabízí také pohled na vzájemnou anticipaci rodičů a učitele, na jejich vztahové role.

Zabývám se významnými odlišnostmi v osobních a online konzultacích, vyhodnocuji jejich přínos a úskalí pro všechny zúčastněné strany a opírám se o současné nové formy pedagogické komunikace, které jsou nedílnou součástí diplomové práce.

V závěru teoretické části je představen vzdělávací program Začít spolu jako příklad výchovy orientované na dítě a na partnerský vztah učitelů a rodičů.

Praktická část se zabývá hodnocením spolupráce mezi učitelem a rodiči v konkrétní třídě. Na příkladech z vlastní praxe představuji formy a způsoby komunikace. Zaměřuji se na konzultace tripartity v osobním i online prostoru.

Na základě dotazníků a rozhovorů s rodiči pak analyzuji, zda je tato spolupráce přínosná a zda vede k efektivnímu naplňování výchovně vzdělávacího cíle.

KLÍČOVÁ SLOVA

Učitel, rodič, spolupráce, online komunikace, Začít spolu

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the complete issue of the cooperation and communication among the tripartite: teacher- parent- pupil in primary school.

The theoretical part characterizes the institution of the family and the school, describes their relations and an influence of a child when speaking of the society development and its point of view of a child education. It deals with the support of child's keys development (the ability to communicate, to learn, to solve problem situations and to self-evaluate). It offers the point of view of two-way anticipation parent- teacher and their mutual roles.

The current new forms of pedagogical communication constitute an integral part of the Diploma thesis - the author deals in detail with important differences in both types of consultations: personal and on-line forms, evaluates their effectivity and difficulties for all involved side. The author presents the educational programme "To start together" at the end of the thesis. This is orientated towards a child and a parental-teacher relation.

The practical part deals with evaluation of cooperation between a teacher and parents in the concrete class. The author uses examples of her school praxis in primary school and presents forms and methods in communication. She focuses on giving tripartite (teacher – parent – pupil) in both personal and online space tutorials.

Based on the questionnaire and dialogues with parents the author tries to find out whether their cooperation is beneficial and if it leads to an effective performance of educational aims.

KEYWORDS

Teacher, parent, cooperation, on- line communication, Start together

Obsah

ÚVOD.....	8
Teoretická část	
1 Rodina.....	10
1.1 Charakteristika rodiny a její pojem ve společnosti.....	11
1.2 Funkce rodiny	12
2 Škola.....	13
2.1 Škola jako instituce ve společnosti	13
2.2 Škola a rodina jako sociální instituce.....	15
2.3 Školní třída - malá sociální skupina.....	16
2.4 Povolání učitele a jeho poslání	18
3 Program Začít spolu	19
4 Spolupráce učitele (školy) s rodinou	19
4.1 Cíle spolupráce rodiny a školy.....	20
4.2 Formy spolupráce učitele s rodinou.....	21
4.2.1 Osobní kontakt učitele s rodinou	21
4.2.2 Písemná komunikace učitele s rodinou	23
4.2.3 Rodič ve třídě	24
4.3 Tabulka výhod a nevýhod výše uvedených forem spolupráce učitele s rodinou..	25
5 Tripartity.....	27
5.1 Cíl tripartit.....	28
5.2 Tripartity – pravidla schůzky	28
6 Komunikace.....	30
6.1 Charakteristika pojmu.....	30
6.2 Definice komunikace	30

6.3	Kód komunikace – rozhovor rodiče s dítětem	31
6.3.1	Dotazy dětí a skryté záznamy	31
6.3.2	Rozhovory – kritizování a kázání	31
6.3.3	Komunikace za záměrem spojení	31
6.4	Druhy komunikace mezi učitelem a rodičem/rodiči	32
6.5	Zásady komunikace – dialog	32
6.6	Kritéria komunikace učitele s dítětem	32
6.7	Komunikace ve virtuální realitě	33
Empirická část		
7	Metodologie výzkumu	35
7.1	Úkol a cíle empirické části	37
7.2	Výzkumné metody	37
8	Rozhovory	38
9	Výzkumný vzorek	40
10	Implementace tripartit do systému komunikace a spolupráce na základní škole	40
11	Realizace výzkumu	43
12	Interpretace rozhovoru s rodiči	43
12.1	Výzkumný vzorek „A“	43
12.2	Výzkumný vzorek „B“	45
12.3	Výzkumný vzorek „C“	47
12.4	Výzkumný vzorek „D“	49
12.5	Výzkumný vzorek „E“	52
12.6	Výzkumný vzorek „F“	54
12.7	Výzkumný vzorek „G“	56
	Interpretace skupinového rozhovoru a aktivit s žáky	57

Interpretace dotazníků s rodiči	58
13 Vyhodnocení výzkumu.....	61
13.1 Interpretace výsledků ve vztahu k 1. cíli výzkumu.....	61
13.2 Interpretace výsledků ve vztahu k 2. cíli výzkumu.....	61
Seznam příloh.....	64
Seznam použitých informačních zdrojů	72

ÚVOD

Rodina a škola je nejdůležitější součástí života dítěte. Každý z nás se ocitl v roli dítěte školou povinné, ale v dospělosti se role mění na roli rodičovskou, která plní úplně jiné funkce a uvědomuje si povinnost a morální odpovědnost vůči výchově a vzdělání svých dětí. Rodina je pro dítě velkým vzorem, který vnáší do života dítěte lásku, porozumění, péči a bezpečí. „Každá rodina by měla ke zdárnému působení dbát na základní biologicko-reprodukční, emocionální, ekonomické a socializačně-výchovné funkce.“ (Havlík a Kořa, 2011, s. 143) Společně se školou zabezpečují ekonomickou a kulturní společenskou vyspělost dítěte. Škola je místem, kde dítě prožívá velkou část etapy svého života a podílí se na jeho přípravě na plnohodnotný život ve společnosti a uplatnění v budoucím povolání. Spolu s pedagogickým týmem prohlubují myšlení dítěte a zajišťují výchovu a vzdělání. Instituce školy přistupuje k dítěti individuálně a snaží se o jeho začlenění do společnosti, stává se tak součástí skupiny, učí se v ní komunikovat a kooperovat. Dítě si postupně buduje místo ve svém životě, ve kterém se seberealizuje.

Učitel působí ve vzájemné interakci s žákem jako průvodce hledání příznivých cest k sebepojetí a sebepoznání. Povolání učitele je vnímáno jako poslání, kterým není obdarován každý. Zapotřebí je velká míra tolerance, porozumění a empatie k dosažení úspěchu a potřeb dítěte.

Spolupráce učitele s rodinou je nedílnou součástí ve vzdělávacím programu Začít spolu, který má vytvořený didaktický systém nabízející kvalitu a ucelenost, spolu s přesně definovanými mezinárodními standardy ISSA. Pomocí programu Začít spolu je možné dosáhnout efektivní spolupráce mezi rodinou a učitelem. Pro úspěšné vytvoření spolupráce využíváme všech dostupných forem spolupráce a vzájemné komunikace, kdy prostřednictvím tripartit významně podporují partnerský vztah mezi učitelem, rodiči a žákem.

V empirické části této práce se zaměřuji na spolupráci učitele s rodinou na základní škole v konkrétní třídě. Shromažďuji informace od rodičů a jejich dětí, které se se mnou podělili

o své zkušenosti s tripartitami. Sesbírané informace mají sloužit k validnímu přešetření poznatků. Se všemi rodiči mám osobní zkušenost z pozice třídního učitele.

Zabývám se různými formami spolupráce s rodinou, ověřuji a následně posuzuji efektivitu spolupráce mezi učitelem, rodiči a žákem při tripartitách.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

Téměř každý člověk má zkušenost s rodinou, ve které vyrůstal nebo ji sám založil, definovat však rodinu není tak jednoduché. Intuitivně víme, co pro nás rodina znamená a tušíme, co rodina vlastně je. Její definice se v různých knihách liší. Podstata a přístup k dnešnímu pohledu na rodinu jako základní společenskou jednotku je odlišný. Především otázky zabývající se významem rodiny jako takové.

Dle Občanského práva hmotného (2012, s. 196) není v České republice rodina jako definice přesně určena právním řádem.

Podle Občanského zákoníku není pochyb o důležitosti rodiny. Zaměřuje se na manželství, založení rodiny a výchovu dětí. Občanský zákoník č. 89/2012 popisuje ve své druhé části o rodinném právu, že „*hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., §655)

Pro srovnání uvádím několik definicí o rodině.

- Z hlediska sociologie je rodina ze tří prvotních společenských skupin. Mezi nejdůležitější patří skupina předškolní, školní, pracovní a skupina vrstevníků. Tyto skupiny považujeme jako nejvýznamnější součástí malé sociální skupiny ve společnosti. Rodina provází jedince ve všech jeho životních fázích nebo se ho alespoň nějak dotýká. (Dunovský, 1999, s. 82)
- Možný (2002, s. 113) uvádí, že rodinu lze chápat jako primární společenskou skupinu, která je založena na svazku muže a ženy – manželství nebo partnerského soužití, dále na pokrevním vztahu rodičů a dětí nebo osvojením dítěte ve společné domácnosti. Členové rodiny plní určené a uznané role plynoucí ze soužití a úhrn funkcí, které podmiňují existenci ve společnosti a ve vztahu k jedincům i celé společnosti mu dávají vlastní význam.
- Autor I. Možný (2002, s. 54) tvrdí, že z hlediska společnosti má rodina historický význam. V porovnání naší civilizace na počátku se příliš nelišila ve své funkci a základní struktuře. Moderní společnost se sice dynamicky vyvíjí, ale předpokládá se,

že její struktura i funkce bude stejná i v budoucnu. Rodina byla součástí stabilního sociálního systému, ve kterém měli manželé plnit rodinné závazky. Pokud však přestali plnit tyto závazky, společnost ztratila svou sílu. Rodiče byli ve 20. století pro své děti jediným a závazným vzorem pro nastupující generaci. Zkušenosti, které měli dlouhodobou platnost a předávala se z generace na generaci. Nyní jsou změny v rodině poměrně znatelné. Důkazem je nárůst rozvodů a opakovaných manželství, ztráta sexuálního a reprodukčního monopolu, nárůst jiných institucí (školy, nemocnice a další), změna ženské a mužské role, nárůst mimomanželských vztahů, zvýšení zaměstnanosti žen, nárůst rodin s jedním rodičem, snížení počtu porodů apod. V dnešní době se pohled na jednotnou rodinu vytrácí. Vznikají manželské páry stejného pohlaví nebo se vytváří úplně nové rodiny s jinými partnery. V rodinách dochází k odloučení dětí a adaptace na nové prostředí s jinými členy rodiny.

1.1 Charakteristika rodiny a její pojem ve společnosti

Rodina je nejstarší a nejmenší základní společenská jednotka státu, na kterých se podílí malé společenské skupiny založené na vztahu manželství, příbuzenského vztahu, adopci nebo jiném právním vztahu. Patří mezi nejdůležitější formy soukromého života. Za úzké členy rodiny lze považovat vztah mezi mužem a ženou, rodičem a dětmi, které spolu sdílí vlastní prostor – domov, společný způsob života. Vzájemně si pomáhají, jsou si ve vztahu velmi blízcí, projevují mezi sebou lásku, úctu a porozumění, podílejí se na péči a výchovu svých dětí a jsou si vědomi své morální odpovědnosti. Vzniká na základě přirozených lidských instinktů a morálních hodnot člověka. Je velmi spjatá nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek.

V průběhu let a svou historií prochází neustálými změnami v pohledu významu a začlenění se do společnosti. V poslední době můžeme mluvit o variabilitě rodinných typů, např. rodina vlastní, úplná, neúplná, nevlastní a náhradní. Rodinu si nemůžeme vybírat, do rodiny se narodíme. *„Každé dítě přitom přichází – dnes stejně jako před tisíciletími – na svět jako nehotová, ale otevřená bytost, která k plnému lidství dospívá teprve mezi druhými lidmi“.* (Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Praha 2001, s.13). Nový tvor se skrze rodinné prostředí seznamuje s okolním světem, s osobami v jeho blízkosti. Podněty v prostoru kolem sebe pozoruje a vnímá, reaguje na ně a ke svým rodičům nebo blízkým

osobám si vytváří vztah. Rodiče jsou pro dítě vzorem, přijímají lásku a péči, dítě napodobuje a přejímá chování dospělého. Rozvíjí tak své vlastní postoje a svou vlastní identitu.

Pro úspěšné působení rodiny bychom měli dbát základních funkcí.

1.2 Funkce rodiny

Rodina patří mezi nejdůležitější společenské útvary a její role je v životě dítěte zásadní a nenahraditelná jinými institucemi.

Havlík a Kořa (2011, s. 153) uvádí základní funkce rodiny:

- *biologicko-reprodukční funkce*
- *emocionální funkce*
- *ekonomická funkce*
- *socializačně-výchovná funkce*

Biologicko-reprodukční funkce je důležitá pro jedince, ale také pro celou společnost. Pro úspěšné fungování společnosti je zapotřebí udržovat stabilní míru reprodukce. Mírně se zvyšující porodnost může pomoci s rozrůstáním rodin a rodiče se nemusí obávat o své pokračovatele svého rodu. Narůstá počet dětí narozených mimo svazek manželský. Partneri (později manželé) se snaží nejprve dostatečně finančně zabezpečit a poté pečlivě plánují svého potomka, proto jsou prvorodičky spíše zralé ženy. Většina rodin plánuje spíše dva potomky.

Emocionální funkce rodiny hraje významnou roli v životě dítěte a dnes se řadí mezi nejzásadnější. Na základě sympatie, lásky a přitažlivosti vzniká partnerský vztah, který může být později ve svazku manželském. Nemusí být spojován s ekonomickými zájmy, jak tomu bylo v minulosti. Maximální míra uspokojování základních lidských potřeb vytváří fungující rodinu.

Ekonomická funkce rodiny je významnou součástí podpory a rozvoje ekonomického systému společnosti. Od doby, kdy členové rodiny začali pracovně působit mimo rodinu, došlo ke snížení jejich vzájemného kontaktu. Rodina tak vystupuje v roli konzumenta i v roli spotřebitele, který podporuje finanční trh a zároveň zajišťují hmotné zázemí svých dětí.

Socializačně-výchovná funkce rodiny je klíčová nejen pro optimální osobní i sociální vývoj dítěte ale také přípravu na vstup do praktického života. Základní vzorec chování předávají dítěti rodiče. Učí ho hodnotám života a komunikaci s okolním světem, které pak ve svém životě jedinec aktivně používá v socializaci.

Součástí rozvoje osobnosti, výchovného usměrňování dítěte, utváření postojů vůči sobě, rodině a okolí nemá vliv jen kvalita rodinného prostředí, ale i podstatnou částí etapy života dítěte tvoří prostředí školy.

2 Škola

Škola je místem pro získávání vzdělání, schopností a dovedností k plnohodnotnému životu ve společnosti a podílí se na přípravě dětí a mládeže na povolání a dospělý život. Jde o prostředí, kde dítě může aktivně prožívat jednu z nejdůležitějších etap svého života. Dítě v ní tráví mnoho času. Pracovní doba dospělého člověka se podobá počtu hodin ve škole a dítě se tím vlastně připravuje na svůj budoucí pracovní režim. Učí se tedy pracovním podmínkám, řeší problémové situace mezi vrstevníky, dospělými (učiteli) a učí se při tom vhodně komunikovat, navazuje vztahy a rozvíjí je, prohlubuje myšlení, osvojuje si strategie učení a postupně rozvíjí svou osobnost.

Autorky Gillernová, Krejčová a kolektiv popisují v knize Sociální dovednosti ve škole (2012, s. 17) z hlediska socializace a socializačních procesů: „*Ve škole intenzivně probíhají socializační a edukační procesy, jež souvisejí s vývojem a rozvojem každého jedince. Škola představuje specifické a důležité socializační prostředí, ve kterém socializační vlivy zahrnují jak působení učitele, tak vrstevnické skupiny. Škola ovlivňuje žáka dlouhodobě, systematicky a cílevědomě. Socializační působení školy lze charakterizovat jako záměrné, profesně podpořené, ale přitom se neustále i ve školním prostředí objevují další socializační stimuly nezáměrné.*“

2.1 Škola jako instituce ve společnosti

Škola se podle Gillerové, Krejčové a kolektiv (2012, s. 17) vyznačuje jako instituce, také jako organizační jednotka či společenství osob, které pracují např: ve vedení školy, učitelského sboru, nepedagogický pracovník školy a žák samotný. V průběhu let se obsah a

rozsah pojmu škola historicky proměňoval. Dnes máme mnoho typů a stupňů škol, které připravují děti, mládež, ale i dospělé osoby na vstup do osobního, pracovního a občanského života a fungování v něm.

Autor Mareš se v Pedagogické psychologii (2013, s. 607) zmiňuje o třech pohledech definice na školu.

„První pohled je pedagogicko-psychologický.

Definice 1 „Škola je společenská instituce pro řízenou edukaci, pověřená vzděláváním a výchovu dětí a mládeže příslušných věkových stupňů v organizovaných formách podle určených vzdělávacích programů. Plní socializační, osobnostně rozvojovou, kulturní a profesionalizační funkci.“

„Druhý pohled je sociálně psychologický.

Definice 2 „Škola je společenství lidí, zpravidla dospělých i dospívajících, v němž vzniká specifické kulturní prostředí pro učení a setkávání generací. Utváření se v něm sociální vztahy a budoucí konfigurace dětí, mládeže a dospělých.“

„Třetí pohled akceptuje sociologický přístup a přístup školského managementu.

Definice 3 „Škola je organizační jednotka se značnou mírou autonomie, která realizuje program formálního vzdělávání na určeném místě a v určeném čase. V této instituci jsou formálně stanoveny hierarchicky uspořádané role osob. Jde o organizaci s právní subjektivitou, která vstupuje do formálně určených vztahů s dalšími právními subjekty a organizace (tj. se zřizovatelem, školskou administrativou, kontrolními orgány atd.).“
(Mareš, 2013, s. 607)

Škola je podle první a druhé definice zařízením, které zajišťuje výchovu a vzdělání dětí a mládeže, zároveň představuje klima při výuce a budování sociálních vrstevnických i generačních vazeb. Třetí definici můžeme chápat tak, že existují školy, které zajišťují vzdělávání a výcvik i dospělých osob, jako celoživotní záležitostí a školy se těmto podmínkám přizpůsobují.

2.2 Škola a rodina jako sociální instituce

Autorky Gillerová, Krejčová a kolektiv (2012, s. 19) uvádějí, že škola a rodina mají společné rysy.

Společné rysy školy a rodiny

- Jako sociální instituce, jejichž úroveň se zaměřuje na ekonomickou a kulturní společenskou vyspělost.
- Dvě nejdůležitější sociální instituce, řízení a formy společenského života, kterými projde každý zdravý člověk.
- V hlavních cílech činností se shodují, tedy vzdělávat a vychovávat, zajistit vývoj dítěte tak, aby byl optimální.

Rozdílné a komplementární rysy školy a rodiny

- Sociokulturní úroveň jednotlivých rodin se odlišují v podmínkách učení dítěte a jeho pravděpodobný vývoj.
- Autor Thomas Kellaghan zmiňuje ve své knize Škola a / versus rodina (2004), že vidí mezi školou a rodinou odlišnosti v prioritách, očekáváních a požadavcích, v organizaci času a prostoru, v míře formálnosti, ve vztahu k dětem a v řadě dalších aspektů.
- Rodiče přistupují k dítěti převážně individuálně.
- Získávání zkušeností probíhá v rodině formou učení většinou spontánně, je praktické a je dáno určitou situací.
- Vztah učitele a žáka je spíše formální, obvykle zprostředkované písemně a tedy produktem kdykoli kontrolovatelným.
- Instituce školy se v rámci podmínek snaží o individuální přístup k žákovi, o jeho začlenění do společnosti. Žák se stává součástí skupiny, vytváří si vlastní role ve společnosti a učí se v ní kooperovat a komunikovat.
- Škola nabízí rovnost vzdělávacích šancí bez ohledu na sociální původ a pohlaví.
- Ve škole probíhá učení jako získávání zkušeností systematické a formální, v oblasti učení jsou oddělené.

- Vztahy uvnitř rodiny jsou utvářeny na základě afektivního jednání (Mareš, 2003, s. 610)

2.3 Školní třída - malá sociální skupina

Malou sociální skupinu tvoří určitý počet jedinců. Společně vykonávají činnosti, které vedou ke společným cílům a jsou ve vzájemném působení dlouhodobé. Členové skupiny dodržují skupinové normy, kterým se přizpůsobí. Od chvíle, kdy se žáci společně sejdou ve školním prostředí v určité místnosti (třídy), se stávají školní třídou. V průběhu několika dní se postupně školní třída strukturuje tak, že se může ukázat, kdo bude ve třídě mít hlavní slovo a kdo bude spíše odloučen. Někteří žáci mají zvláště komplikované postavení ve třídě, kdy mezi ostatními spolužáky mají nízký sociální statut a mohou být obětí šikany. Východiskem jsou změny fungování třídy od běžného školního dne. Třeba při kurzech zaměřených na utužení vztahů ve třídě. Jedinec, který má nízký sociální statut může tak předvést své kvality a udržovat své postavení ve třídě. Jeden z principů prevence šikany je zlepšování vztahů v třídním kolektivu.

„Školní třída jako jeden z významných činitelů, které umožňuje jedinci přejít od dětské závislosti na dospělých k samostatnosti, odpovědnosti, autonomii i sounáležitosti.“
(Gillernová a Krejčová, 2012, s. 24)

Autoři Havlík a Kóřa (2011, s. 115) ve své knize popisují, že škola podněcuje žáka, aby se postupně naučil žít ve společnosti jiných spolužáků, navazuje s nimi vztah, učí se ovládat své emoce, vystupuje před skupinou, spolupracuje s ní, podřizuje se skupinovým cílům. Dále nese za porušení pravidel soužití ve skupině důsledky, učí se vyrovnat s názorem druhých, prožít pocit sounáležitosti, přijímat hodnocení, názory i chování a srovnávání s ostatními vrstevníky.

Školní třída je skupinou, do které je žák relativně trvale začleněn, má možnost přímého a dlouhodobého působení. Žáci tvoří strukturu školní třídy podle rolí, do kterých se sami včlení – např. ten, kdo pečuje o květiny nebo ten, kdo zaujímá místo dětského redaktora ve školním časopise apod.

Školní třída je tvořena jedinci, kteří se navzájem nevybrali náhodou, ale byli přiděleni, tak vznikla uměle – formálně. Skupiny neformální se setkávají nahodile, na různých místech a

v různých situacích. Školní třída si za podpory učitelů stanoví svá pravidla (školní řád, pravidla třídy) a hodnoty, vytvoří si normy a stane se ustálenou třídní skupinou, v níž by si všichni zúčastnění měli přirozeně klást za cíl budovat příznivé klima a kvalitní vztahy mezi žáky a učiteli navzájem. Individuální potřeby žáka je třeba uspokojit tak, aby mohl prožít pocit úspěchu, výkonu, uznání, činnosti, sociálních interakcí a vzájemného porozumění, potřeby jistoty, bezpečí a seberealizace

Školní interakce a role učitele a žáka

Školní interakcí lze chápat jako komplexní výchovné, vzdělávací i vyučovací působení ve školním prostředí, ve kterém jsou kladeny velké nároky, zejména na učitele 1. stupně. Vztahy uvnitř třídy jsou mnohotvárné a četné, na základě toho by měl mít učitel dostatek zkušeností, vědomostí a dovedností, jak řešit dané situace v kolektivu třídy. Vztah mezi učitelem a žákem je nejvíce zaměřená na obsah učiva, který souvisí s výsledkem výchovy a vzdělávání. Učitel by měl mít roli průvodce, rádce nebo partnera, který přispívá ke zlepšení a formování poznatků a vědomostí směrem k žákovi, ale i žák může postupně ovlivnit působení a formování učitele ve vzájemné interakci učitel-žák. Žáci zkoušejí různé typy chování a učitel se učí na tyto situace reagovat. Důležitou část v sociálním prostředí třídy hrají ve velké míře vztahy mezi žáky samotnými. Navzájem na sebe působí, společně komunikují a hledají společné činnosti.

Roli žáka nebo školáka dostává dítě vstupem do školy. Dítě prochází velkými změnami, na které si postupně zvyká. V mateřské škole je volnější režim, při kterém si dítě více hraje. Vstupem do školy jsou na dítě kladeny nové nároky, se kterými se časem seznámí a přizpůsobí se jim, jako např. adaptace na školní prostředí, začlenění do kolektivu třídy, poznává autoritu a osobnost učitele, seznamuje se s novými povinnostmi a učí se být zodpovědnější a samostatnější ve své práci.

Autorita učitelů a rodičů působí na osobnost dítěte a společně posouvají jeho celkový rozvoj k dosažení úspěchu. Z tohoto důvodu je důležité, aby učitel a rodiče byli v úzkém kontaktu a navzájem podporovali zájmy dítěte. Pomáhají mu stát se samostatným, svobodným a odpovědným člověkem.

Role učitele a žáka má svůj specifický obsah, nemohou být od sebe odděleny, protože se navzájem doplňují a působí na sebe. (Gillerová, Krejčová, 2012, s. 14)

Autorky Dytrtová a Krhutová (2009, s. 36) ve své knize Učitel – příprava na profesi uvádí několik rolí, které zastává učitel ve své pedagogické profesi:

- *poskytovatel poznatků a zkušeností,*
- *poradce a podporovatel,*
- *projektant a tvůrce,*
- *diagnostik a klinik,*
- *reflexivní hodnotitel,*
- *třídní a školní manažer,*
- *socializační a kultivační vzor (podrobněji J. Vašutová 2004) (2009, s. 36)*

Ve vzdělávacím procesu je učitel důležitým činitelem, který by měl být morálně bezúhonný, schopný komunikace a odolný vůči zátěži. V odborné literatuře zaměřené na roli učitele se také klade důraz na emocionální inteligenci, schopnost sebepoznání a sebereflexe.

2.4 Povolání učitele a jeho poslání

Povolání učitele se opírá o vlastní zkušenosti, vědomosti a dovednosti, které uplatňuje ve své profesi. Neustále se obohacuje o nové poznatky a prohlubuje svou praxi, hledá a používá různé metody a postupy, kterými posiluje sebevědomí své i sebevědomí žáků, rozvíjí se osobnost obou stran. Mezi další významné dovednosti učitele bezpochyby patří umět komunikovat se žáky a být pro ně dobrým vzorem, umět žáky vhodně a spravedlivě hodnotit, respektovat jejich individuální potřeby. Učitel má podporovat a posilovat slabé stránky dítěte a vyzdvihnout tak stránky silné. Také se pravidelně připravuje na vyučovací hodiny a snaží se naplánovat a zorganizovat zajímavé a poutavé hodiny tak, aby naplnil své cíle a očekávání. Pro učitele je důležité se umět v daných situacích rozhodnout a nést za své rozhodnutí odpovědnost, také by měl mít vlastní koncepci výchovy a vzdělání, v případě výchovných nebo vzdělávacích obtíží umět diagnostikovat a hledat způsoby řešení nejen ve škole, ale i v rodině. Učitel by měl porozumět a chápat význam spolupráce školy a rodiny v podmínkách, ve kterých se nachází.

Povolání učitele není obyčejným povoláním, můžeme ho vnímat jako poslání, kterým není obdařen každý. Lidskost, empatie, tolerance a pochopení tvoří významné vlastnosti pedagoga, které ovlivňují jeho práci.

Další část kapitoly věnuje právě spolupráci učitele s rodinou a popisuje, jak je vzájemná spolupráce učitele s rodinou důležitá a nezbytná v rozvoji dítěte.

3 Program Začít spolu

Ve vzdělávacím programu Začít spolu (Step by Step) se v současné době realizuje 32 zemí. V České republice se objevuje od roku 1994 a působí zde 25 let a do tohoto programu je zapojeno 100 mateřských a 70 základních škol. Jako jediný vzdělávací program je držitelem licence udělené ISSA, vlastníkem ochranné známky a specializovaným garantem vzdělávání pedagogů. Vzdělávací programy jsou akreditované v systému MŠMT pro učitele MŠ a ZŠ.

Vzdělávací program Začít spolu je didaktický systém nabízející kvalitu a ucelenost vzdělávání dětí předškolního a školního věku, založený na konstruktivistické pedagogice. Respektuje individuální přístup k dítěti, je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro mateřské a základní školy. V programu Začít spolu podle Kargerové, Krejčové (2011, s. 12) je přesně definována standardy Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA.

Vzdělávací program Začít spolu byl zvolen do této práce z několika důvodů. Prvním důvodem je, že učitel by měl být v pohledu vzdělávání a výchovy připravený na různé propojení a kombinování metod, postupů k naplnění cíle a druhý, pochopení role učitele jako průvodce v soustavě poznatků, představ a pojmů, které prohlubují a rozvíjí znalosti a vědomosti žáků. Tento program je pomocníkem či nástrojem pro učitele a školy, které se zaměřují na individuální přístup dítěte a podporují vzájemnou spolupráci mezi školou (učitelem) a rodinou. (Dostupné z: <https://zapojevsechny.cz/>, Step by Step ČR, o.p.s.)

4 Spolupráce učitele (školy) s rodinou

Spolupráci mezi učitelem a rodinou se podrobně věnuje Krejčová a Kargerová (2003, s. 149).

„Ve vzdělávacím programu Začít spolu vychází z přesvědčení, že:

- *jsou rodiny primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu a vývoj svých dětí největší vliv*
- *rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo spolurozhodovat o jeho naplňování*
- *rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery.*“

Za velmi významný faktor považujeme spolupráci rodiny, které podporují efektivitu vzdělávání svých dětí. Úkolem je vytvořit vhodné podmínky pro umožnění partnerského vztahu s rodiči dětí. Pravidelně s nimi udržovat kontakt a poskytovat jim velké množství forem spolupráce. Rodičům dáváme prostor pro výběr typu spolupráce, který jim bude nejvíce vyhovovat a uspokojí jejich potřeby. K realizaci spolupráce vybíráme takové způsoby, které se nám nejvíce osvědčily. (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 149)

Jak již bylo zmíněno výše, rodina hraje ve výchově jednu z nejdůležitějších rolí. Rodina zodpovídá za biologické a sociální potřeby dítěte, mezi které patří sounáležitost, láska, radost, bezpečí a jistota, potřeba uznání a lásky, potřeba přijetí a nakonec potřeba postavena nejvýše v Maslowově pyramidě, potřeba seberealizace.

Jelikož výchovu zajišťuje v rodinném prostředí zejména rodič, ve školním prostředí zaujímá stejné místo pedagog – třídní učitel. Rodič a učitel se stávají rovnocennými partnery, u kterých je nutná kooperace, aby došlo k maximálnímu rozvoji dítěte.

Prostřednictvím programu Začít spolu je možné dosáhnout efektivní spolupráce mezi rodinou a pedagogem, kdy podmínky jsou nastaveny tak, aby vyhovovaly všem zúčastněným stranám.

4.1 Cíle spolupráce rodiny a školy

Autorka Vališová (1998, s. 134) tvrdí, že významným faktorem podporujícím efektivitu vzdělávání a výchovy dětí participuje (podílí) na spolupráci mezi rodinou a školou, komunitou. Největší vliv na dítě mají rodiče, proto jsou primárními vychovateli. Cílem učitele ve škole je vytvořit optimální podmínky pro působení partnerského vztahu mezi rodiči a dětmi, udržovat s nimi pravidelný kontakt, nabízet formy spolupráce, které budou pro rodiče pestré a vyhovují jejím možnostem a v podmínkách, ve kterých se nachází.

4.2 Formy spolupráce učitele s rodinou

V této podkapitole jsou uvedeny různé formy spolupráce učitele s rodinou, kde charakterizují formy osobního a písemného kontaktu učitele s rodinou a návštěvu rodičů ve třídě. Autorky Krejčová a Kargerová (2003 s. 149) popisují v programu Začít spolu formy spolupráce učitele s rodinou.

4.2.1 Osobní kontakt učitele s rodinou

První setkání ve škole

Ve školním prostředí se rodiče pohybovali jako žáci a mají s tím velké zkušenosti, ale nyní se dostávají do role rodiče, který potřebuje pro své dítě zajistit vhodnou školu a s tímto zkušenosti mít zdaleka nemusí, pokud jde do školy jejich první dítě. Škola se v průběhu let změnila a nároky na dítě i rodiče také, proto je pro ně příznivé se s novým prostředím školy více seznámit. Rodičům je vhodné umožnit první setkání (Den otevřených dveří), při kterém si mají možnost prohlédnout vnitřní i venkovní prostory školy a mohou se seznámit se školním vzdělávacím programem i metodikou před tím, než začne dítě školu navštěvovat.

Setkání s rodiči plánujeme v krátkých časových úsecích, ve kterých rodiče seznamujeme se systémem práce s dětmi a důležitými dokumenty, které zahrnují pravidla školy, např. školní řád, řád školní družiny, organizace školního roku a plánované akce školy apod. S rodiči vytvoříme společná pravidla spolupráce a seznamujeme se s požadavky a očekáváními, které máme navzájem.

Program Začít spolu může inspirovat k vytvoření dohody mezi rodinou a školou, která vede ke zjištění očekávání rodičů.

Setkávání v době příchodu a odchodu žáka

V dnešní době jsou rodiče poměrně vytížení, protože se snaží zvládnout mnoho povinností, které souvisí s fungováním domácnosti a rodiče tak mají málo volného času. Setkání v době příchodu a odchodu dítěte může být vhodnou příležitostí pro předání informací, které mohou být pro rodiče cenné a na základě rozhovoru o úspěších a možných potížích, umožňují také dobrou komunikaci mezi učitelem a rodiči, zejména v období, kdy dítě navštěvuje školu prvním rokem.

Písemné zprávy - e-mail, sms a telefonní rozhovory

Písemné zprávy nebo telefonní rozhovory mohou být prospěšným nástrojem pro komunikaci mezi učitelem a rodinou. Slouží k rychlému spojení v situacích, kdy je to zapotřebí. Navíc tento způsob komunikace rodiče příliš časově nezatěžuje a je velmi efektivní. Rodiče jsou stále součástí komunikace a podílejí se na společných aktivitách ve třídě.

Konzultace učitel-rodič-žák

Konzultace učitel-rodič-žák, můžeme použít i odborný termín tripartity, je setkání tří zúčastněných stran, které jsou přítomny ve školním prostředí. Nový typ třídních schůzek, u kterých je žák nejen přítomen, ale aktivně se podílí na účasti. Tripartita probíhá diskrétně, aby nenarušila soukromí všech zúčastněných stran. Podrobnějším informacím o tripartitách je věnována další kapitola.

Konzultace se před zahájením školního roku a v průběhu školního roku podstatně liší. Závisí to na adaptaci žáka na školní prostředí a jeho sociální status ve třídě.

Konzultace na začátku školního roku

Na první konzultaci před zahájením školního roku se můžeme setkat s rodiči a žákem individuálně, kdy komunikace učitele probíhá s rodiči a dítětem zvláště nebo při konzultaci společné, která uvádí všechny zúčastněné k přátelskému vzájemnému poznání.

Konzultace v průběhu školního roku - TRIPARTITY

Na počátku školního roku shromáždíme dostatek informací o dítěti. Materiály dítěte můžeme zakládat do portfolia a před setkáním s rodiči a dítětem si prohlédneme konkrétní práce, které samo dítě vypracovalo a podílí se na sebehodnocení svých pokroků.

Před konzultací je vhodné upravit prostředí třídy tak, aby se rodiče i žák cítili příjemně a partnersky. K tomu patří pohodlné židle, poskytnutí soukromí, tužky, papíry na sepsání poznámek a popřípadě občerstvení v podobě kávy, čaje či vody.

Konzultace a její struktura

Na konzultaci bychom měli navodit přátelskou a příjemnou atmosféru. Vhodné je nabídnout jednoduchou otázku například, zdali mají zájem o občerstvení (kávu, čaj a jiné).

Od počátku konzultace se věnujeme dítěti a dáme mu dostatek času pro vyhodnocení své práce. Hovoříme o pokroku, úspěchu a vyzdvihneme jeho kladné stránky. Do portfolia vše

zdokumentujeme a doplníme tam i konkrétní výsledky práce dítěte se svými vypracovanými záznamy ze sledování při práci.

S rodiči diskutujeme o možnostech a záměrech k dosažení cílů. Jak můžeme společně pracovat a postupovat na krocích k dosažení dalších dovedností dítěte v následujícím období, které povedou ke zlepšení. Zajímáme se, jak probíhá domácí příprava a co se rodičům osvědčilo. Posupné kroky společně naplánujeme a vše si dokumentujeme. Vytvoříme si tak společnou dohodu – plán podpory učení dítěte, na které budou naše cíle stanoveny a upřesněny. Na rozhovoru se podílí i samotné dítě, které je nedílnou součástí.

Konzultace je na partnerské úrovni, proto by měl učitel hovořit jednu třetinu času a ostatní část by se měla zaměřit na vyjádření rodičů a dítěte.

Setkání s rodiči

Na setkáních s rodiči se podílejí hlavně děti, které pro rodiče připraví a zrealizují výukový program. Rodiče jsou v roli žáka a jejich úkoly plní. Tyto setkání mají spíše slavnostní atmosféru a dějí se například při besídkách, narozeninových oslavách dětí, školy v přírodě apod.

4.2.2 Písemná komunikace učitele s rodinou

Letáčky – příručky – brožury

Při seznámení rodičů s učitelem a dalším pedagogickým sborem pomáhají různé letáčky, příručky nebo brožury. Rodiče si tak mohou vybrat pro své dítě různé zájmové kroužky a obohatit aktivity dítěte mimo školu.

Školní zpravodaj – noviny, časopis

Školní zpravodaj, noviny nebo časopis může rodičům poskytnout aktuální informace o dění školy, třídy. Zprávy obsahují informace o plánovaných akcích nebo událostech, které se uskuteční nebo se již uskutečnily. Mohou tam být zařazeny různé básně, písně, rébusy, vtipy, hádanky, fotografie, kresby dětí, ale i projekty, které souvisí s výukou a další náměty pro povzbuzení zájmu a aktivity dětí. Přínosné jsou i články a recepty o zdravé výživě, úryvek z pedagogicko-psychologické literatury, rubrika s názory a návrhy rodičů. Spolupráce mezi rodinou a školou se tímto způsobem posílí.

Věcné zprávy o dítěti a činnosti školy

Informace obsahující ve zprávě o dítěti souvisí s aktivitami, které jsou jeho oblíbené, průběžné hodnocení dovedností, úspěchů, které dosáhl. Popisujeme konkrétní pokroky dítěte, pravidelně seznamujeme rodiče s učivem a navrhuje způsob další spolupráce k rozvoji dítěte.

Nástěnka informací nebo vitríny pro rodiče

Rodičům na základě nástěnek nebo vitrín pomáháme k orientaci plánovaných akcí a o aktuálních schůzkách nebo programu školy nebo třídy, sdělujeme poděkování za pomoc při dobrovolnické akci. Aktualizujeme a průběžně doplňujeme výtvary dětí, fotodokumentací z různých výletů, exkurzí, na kterých se podíleli nejen děti, ale i rodiče.

Schránka důvěry

Do schránky důvěry mohou rodiče, děti učitele a ostatní pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci – partneři, projevit návrhy a vlastní názor na dění v prostředí školy anonymně.

4.2.3 Rodič ve třídě

Rodič jako pozorovatel - návštěvník třídy

Rodiče nemají představu a ani zkušenosti s aktivitou ve škole nebo třídě. Netuší, jak by mohli pomoci a být užiteční v počínání školy. Vhodné jsou například návštěvy rodičů ve škole, abychom dění školy přiblížili na základě pozorování. Ve třídě pak mohou sledovat průběh hodiny, práci s dětmi, reakce dětí na některé činnosti a vytvořit si vlastní zkušenosti, ze kterých mohou čerpat.

Rodič - odborník

Většina rodičů má dobré zkušenosti se svým zaměstnáním, mohou tak obohatit povědomí dětí o dovednostech, které potřebují mít k naplnění daného povolání. Setkávají se s povoláním, které může být i zálibou a prostřednictvím her nebo aktivit souvisejících s tématem učiva se seznamují s novými profesemi. Někteří rodiče poskytnou různé exkurze na své pracoviště. Snažíme se využít umu rodičů k práci s dětmi.

Rodič – asistent

Ve školách se v dnešní době objevují rodiče v roli asistenta. Pravidelně navštěvují třídu a společně se podílí na práci, přípravě a realizaci výuky. Práce, kterou vykonávají je užitečná a potřebná, hlavně při individuálním přístupu k dítěti.

Formy spolupráce, které výše uvádím jsou významným nástrojem pro úspěšné budování spolupráce mezi učitelem a rodinou.

4.3 Tabulka výhod a nevýhod výše uvedených forem spolupráce učitele s rodinou.

Tabulku výhod a nevýhod spolupráce učitele s rodinou jsem vytvořila na základě zkušenosti s klasickými třídními schůzkami a s tripartitami.

VÝHODY	NEVÝHODY
Osobní kontakt s rodiči, předávání a přijímání informací nejen o dítěti, prostor pro vzájemné setkávání a seznámení, přehled o dění v rodině a rodiče o škole.	Časově náročné a ze strany rodičů méně dosažitelné, vzhledem k vytíženosti v zaměstnání.
Větší zájem a úspěšnost v zapojení rodiny do činnosti třídy, školy.	Rodiče mohou nevhodně vstupovat do kompetence učitele.
Partnerský vztah mezi učitelem a rodinou.	Předávání intimních informací o dítěti nebo rodině nemusí být vždy pro rodiče příjemné.
Uspokojení všech potřeb dítěte a očekávání rodičů a pedagogů.	Nevýhodou může být nezájem rodičů se podílet na činnosti třídy, školy.

Za podstatnou formu spolupráce považuji tripartity - konzultace učitele s rodiči a dítětem, kde dochází ke komunikaci nejen o výsledcích ve vzdělávacím procesu dítěte, ale také konkrétních krocích vedoucích k dalšímu rozvoji.

Pro spolupráci s rodinou v knize Začít spolu Krejčová a Kargerová (2003, s. 150) uvádějí pravidla.

Desatero pro spolupráci s rodinou

1. Úlohu rodičů respektujeme.

Vývoj dítěte nejvíce ovlivňují nejvýznamnější činitelé – rodiče. Ti mají právo i povinnost rozhodovat o svém potomkovi a jejich nezpochybnitelnou roli v každé situaci brát v úvahu, podle toho s nimi také jednáme. Mezi rodinami a učitelským týmem pěstujeme vzájemnou úctu.

2. Zachováme diskrétnost.

Na ochranu osobních údajů a informací v průběhu i po skončení docházky dítěte do školy mají rodiče právo. Rodinu mohou požadované informace omezovat, proto požadujeme informace, které jsou nezbytně nutné. O poskytnutí informací dalším osobám rodiče informujeme a požadujeme jejich souhlas. Spolupráce s jinými stranami může vést k efektivnímu vzdělávání.

3. Zjišťujeme očekávání rodičů

Před vstupem do školy nebo v průběhu školního roku zjišťujeme, jakou máme představu o vzájemné spolupráci mezi učitelem a rodiči, dále otevřeně sdělujeme představy a záměr vzdělávání dítěte.

4. Podporujeme spolupráce s rodiči

Každá rodina má jiné možnosti, proto necháme prostor rodičům, aby se do činností mohli zapojit a aby si mohli vybrat, jaká forma spolupráce jim bude nejvíce vyhovovat.

5. Způsob spolupráce a vzájemný respekt

Způsob spolupráce si zvolí rodina sama a my jej respektujeme. Nabídneme rodinám široký výběr forem spolupráce a rozhodnutí o spolupráci necháme plně na nich.

6. Snažíme se o zapojení celé rodiny

Podněcujeme ke spolupráci celé rodiny a usilujeme o jejich zapojení. Na společných činnostech se mohou podílet nejen rodiče dětí, ale také blízcí rodinní příslušníci nebo jejich přátelé.

7. Konzultace a rodičovská setkání plánujeme ve vhodnou dobu.

Pro setkání s rodiči a společné konzultace vybíráme vhodný termín a čas, aby vyhovoval zejména rodinám. Připravíme si několik možností termínů v tabulce

rozvržených konzultací (harmonogram) a rodiče si mohou zvolit dobu, která jim vyhovuje a zapsat se.

8. Vyzdvihneme silné stránky rodiny a umožňujeme jí pozitivní zpětnou vazbu.

Kladné stránky rodiny vyzdvihneme a zaměříme se na úspěchy. Oceníme spolupráci s nimi a snažíme se o jejich zapojení ve třídě.

9. Spolupracujeme s dalšími institucemi.

Ostatní instituce a organizace mohou být pro efektivitu práce velice přínosné, proto jsme pro spolupráci s nimi otevření a využíváme jejich nabídek.

10. Jsme trpěliví a nespěcháme.

Intenzivní partnerské vztahy a spolupráce s rodiči pěstujeme pozvolna. Úspěch, který se dostaví, povzbudí k další spolupráci. Vše závisí na času a úsilí, které tomu obětujeme. Proto nespěcháme a snažíme se být trpěliví.

Vztahy mezi učitelem a rodinou jsou jedním z nejdůležitějších faktorů, které pomáhají k rozvoji osobnosti dítěte a uspokojení jeho potřeb. Proto jsou pravidla pro společnou komunikaci zásadním činitelem.

5 Tripartity

Tripartita je nový způsob schůzky, na kterém se podílí učitel, rodič/e a žák.

Tripartitní setkání umožňuje všem zúčastněným stranám komunikovat o výsledcích ve vzdělávací oblasti žáka/žákyně. Poskytuje prostor pro bezpečné a soukromé prostředí, které dovoluje otevřené jednání. Rodiče mohou dát zpětnou vazbu učiteli – co jim přišlo na schůzce dobrého, co jim vyhovovalo, popřípadě, co by udělali jinak.

Autorka Kreislová (2008, s. 30) uvádí pravidla pro setkání s rodiči a dítětem.

- *Naslouchejme.*
- *Vždy dejme prostor nejprve dítěti, podporujme ho v komunikaci.*
- *Začínáme pozitivní zprávou.*
- *Oceňujeme každý pokrok dítěte.*

5.1 Cíl tripartit

Cílem tripartitních setkávání učitel/učitelka – rodič (pečující osoba) – žák/žákyně je co nejvhodněji nastavit a uspořádat vzdělávání žáka. Mají možnost se zapojit všechny tři strany, sdílí navzájem své názory.

5.2 Tripartity – pravidla schůzky

Autorka Kramulová (1999, s.7) ve své knize Rodina a škola, v článku Třídní schůzky – jak je neznáme, uvádí pravidla tripartitní schůzky.

1. Hned na začátku schůzky by měl být jasně stanovený cíl a postup, jak bude schůzka pokračovat. Pro přehlednost si můžeme předem připravit několik otázek nebo konkrétních bodů, které pak při rozhovoru použijeme. Pro efektivnější práci můžeme zadání otázek dát k dispozici rodičům před zahájením schůzky. Mají tak možnost si promyslet odpovědi a připravit se na ně. Případně si mohou rodiče připravit vlastní otázky, které je zajímají.
2. Všechny strany by měly být v rámci schůzky rovnoměrně zastoupeny. Rodič ani učitel by neměl hovořit za děti, měl by jim dát pro vyjádření svého názoru dostatečný prostor. Není žádoucí, aby někdo ze zúčastněných skákal do řeči dítěti, spíše mu aktivně naslouchat a brát jeho názory vážně.
3. Cílem schůzky většinou bývá např. součinnost pohledu na vzdělávání dítěte – jak vnímá momentální situaci dítě a jak učitel/učitelka.
4. Prostor této schůzky může být prostorem pro vytváření dohod mezi učitelem, rodičem a žákem. Společně se podílí na následujících postupech a vyhodnocení dosavadní spolupráce.
5. Negativní a složité aspekty neprojednáваме hned na začátku schůzky, ale snažíme se vždy začít pozitivy a úspěšnými kroky, kterých bylo dosaženo. Tím dojde ke zvýšení motivace žáka.

Výhodou tripartit je zodpovědnost, kterou za svůj prospěch přebírají děti. Snáze tak společně a účinně plní vzájemné dohody. Rodiče se nemusí obávat a nejsou zdaleka překvapeni z informací, které se od učitele na schůzce dozví. Aby byla tripartita smysluplná a aby byl pro všechny zúčastněné tento čas produktivní, můžeme se předem dobře připravit. Vztah mezi

učitelem a rodičem se postupně stává důvěrnějším a rodiče mají větší zájem se třídních schůzek a tripartit více účastnit. Nemají potřebu se škole/učiteli vyhýbat a mohou bez zábran a ostychu plnohodnotně komunikovat i rodiče slabších žáků.

Některá témata mohou být osobní směrem k učiteli a mohou být emočně náročná. Důležité je i přesto aktivně naslouchat, nesnižovat kvalitu názorů a dát mu prostor své pocity a myšlenky vyjádřit. Podstatné pro tento typ schůzek je zhodnotit aktuální stav žáka a popřípadě společně stanovit následné kroky v partnerském duchu. Při komplikovaných jednáních se můžeme obrátit na mediátora nebo na nezávislého účastníka, který nebude osobně angažován v dané situaci. O účasti nezávislých osob je dobré předem prodiskutovat s účastníky a společně zvážit, zda je pro ně účast jiných aktérů v pořádku.

Autorka Pihlgren (2014, roč. 19, č. 1) se zmiňuje o rodičovských schůzkách ve Švédsku, při kterých se účastní také rodiče, učitel a žák. Uskutečňují se jednou za půl roku. Důležitou součástí této schůzky je vytvoření osobního plánu žáka, kde je písemně hodnocen jeho výkon v jednotlivých předmětech podle standardů. Tento dokument má sloužit jako doklad žákova rozvoje a dále sloužit k předání informací jeho rodičům. Dokumentaci, kterou učitel vypracuje je určitým zdrojem plánování školy a učitele. Napomáhá rozvíjet žákovy schopnosti sebehodnocení. Rodičovské schůzky jsou rozšířením tradiční schůzky, které nejsou pro rodiče povinné. Při schůzce se zdůrazňuje aktivní role žáka a rodiče. Žákem vedené schůzky s rodiči se pořádají s cílem pomoci žákům k získání dobrých výsledků a také proto, aby žák dostal příležitost vyjádřit své názory. Organizace této schůzky je rozdělena do několika částí. V první části, tzv. tematické, se hodnotí vlastní schopnosti a znalosti žáka v jednotlivých předmětech. Učitel s žákem hovoří o jeho dosažených výsledcích, poté si společně stanoví učební plán s konkrétními cíli a činnostmi do budoucna. Tímto způsobem mají dojít ke společné shodě. Tematická část trvá 1 – 2 hodiny. Žáci si vyzkouší rodičovskou schůzku nanečisto. Spolužáci jsou v roli rodiče a cvičně si vyzkouší, jak by takové schůzky mohly probíhat. Po tematické části následuje opravdová rodičovská schůzka vedená žákem, který své rodiče informuje o současném stavu svých znalostí a dovedností, dále o učebních cílech a činnostech, které si společně s učitelem stanovili. Celá schůzka je v režii žáka a trvá přibližně hodinu. Učitel do diskuze vstupuje pouze ve chvíli, kdy jde o určení dalších cílů, jinak zůstává v pozadí. Na závěr schůzky dojde k hodnocení.

6 Komunikace

Komunikace je důležitou součástí sdílení informací, výměně názorů a porozumění mezi lidmi, proto je část komunikace věnována charakteristice pojmu, definice, kódům a druhům komunikace. V poslední části se pak věnuje pozornost zásadám a kritériím komunikace učitele s dítětem a komunikaci ve virtuální realitě, která je v dnešní době často používána při online výuce.

6.1 Charakteristika pojmu

Autor Vybíral (2005, s. 28) charakterizuje pojem komunikace. Slovo komunikace je latinského původu a vyjadřuje něco společně sdílet nebo něco, co nás spojuje s něčím nebo s někým. Významovým jádrem a smyslem komunikace je sdílení. Vyskytuje se při výměně názorů a informací mezi lidmi a mohou se projevovat slovně, mimoslovně a činy.

Komunikace mezi účastníky nezahrnuje pouze výměnu názorů, ale přímo se na ni podílí. Komunikaci můžeme chápat jako proces vzájemného působení a ovlivňování – interakce. Závisí na celkovém pohledu informace (zprávy) a jejím kontextu, jenž může změnit proces významu.

Na toto téma komunikace existuje mnoho definic, ale podle literatury není žádná celistvá.

6.2 Definice komunikace

Komunikace patří v dnešní době k oborům lidského bádání. *„Psychologie lidské komunikace rozebírá uskutečňování nejrůznějších sdělení druhému člověku, a to jak úmyslně, tak neúmyslně - jistém kontextu, která předpokládají schopnost produktora zprávu zakódovat a předat a schopnost příjemce této zprávy ji přijmout a rozšifrovat.“* (Vybíral, 2000, s. 76)

Takto popisuje komunikační proces Harrold D. Lasswell: *„Kdo říká, co, jakým kanálem, ke komu, s jakým účinkem.“*

Vysvětluje na těchto příkladech:

- *„KDO – komunikant, sdělující, tedy ten, který vysílá sdělení a zahajuje komunikační proces*
- *CO ŘÍKÁ – komuniké, obsah sdělení*

- *KOMU* – komunikant, příjemce sdělení
- *ČÍM* – druh komunikace
- *PROSTŘEDNICTVÍM JAKÉHO MÉDIA* – prostředky, jakými je informace sdělována
- *S JAKÝM ÚMYSLEM* – záměr komunikanta, jeho motivace
- *S JAKÝM ÚČINKEM* – dopad sdělení na příjemce, pochopení účelu sdělení. “(Lasswell, 1949, s. 79)

6.3 Kód komunikace – rozhovor rodiče s dítětem

Rozhovory rodiče, učitele s dítětem konkrétně uvádí v knize Umění komunikace s dětmi Haim Ginott (2015, s. 11).

6.3.1 Dotazy dětí a skryté záznamy

Umění konverzace s dětmi s vlastními pravidly a jejich významy jsou uměním. Hodně dětí se neumí správně vyjadřovat a dát dohromady smysluplnou větu jim dělá potíže. Komunikaci s nimi můžeme spíše považovat za kódovanou zprávu, šifru, kterou se můžeme pokusit vyřešit. S pochopením dítěte v komunikaci souvisí s vnímáním a vcítěním se do situace a samotného dítěte. Pozorováním jeho fyziologických změn jako je např: nervozita, napjatost, změna chování, výraz v obličeji, pocení, změna barvy kůže v oblasti tváří a dalších, můžeme konverzaci posunout jiným směrem, který je pro dítě méně stresově zatížené.

6.3.2 Rozhovory – kritizování a kázání

Někteří rodiče ze strachu a vlastní frustrace dospějí k rozhovoru s dětmi, kdy se pokusí o kritiku a poučování, místo vzájemného empatického naslouchání a porozumění. Na druhou stranu se snaží obhájit své jednání. Často k takové komunikaci tíhnou rodiče, které nemají dostatek úcty a dovedností ke svým dětem.

6.3.3 Komunikace za záměrem spojení

Základním prvkem komunikace s dětmi je úcta a vzájemný respekt. Zachování sebeúcty dítěte i rodiče je důležitým znakem pro sdělení informací a snaze předcházet radám a pokynům, zaměřit se na porozumění s nimi.

Různé druhy a zásady komunikace popisuje Jaromír Janoušek (2015, s. 16) ve svém díle Psychologické základy verbální komunikace.

6.4 Druhy komunikace mezi učitelem a rodičem/rodiči

- **Verbální** – slovní, projevy jazykové – závisí na obsahu sdělení, srozumitelnost, tempo a tóny řeči
- **Neverbální** – využití mimiky, gestikulace, chování – tzv. „řeč těla“
- **Jednocestná** – monolog
- **Vertikální** – nadřazený a podřazený způsob komunikace
- **Dialog** – účastníci hovoří navzájem – symetrický dialog, jeden účastník mluví k druhému – asymetrický dialog
- **Horizontální** – komunikace na stejné úrovni (např. kamarádi)
- **Řetězová** – rozhlašování nějaké zprávy (např. při hře „Tichá pošta“)
- **Ohnisková** – přednášení a šíření zprávy z konkrétního místa
- **Kruhová** – diskuze ve skupině – kroužku
- **Formální** – zaměřuje se na jedno aktuální téma
- **Neformální** – zahrnuje více témat – soustřeďují se emoce a city

6.5 Zásady komunikace – dialog

- naslouchat a vzájemně se vnímat
- nevstupovat do řeči druhého
- umožnit druhému prostor pro vyjádření
- vyjasnit si problém a najít společné řešení
- ohleduplnost, konkrétnost a upřímnost

6.6 Kritéria komunikace učitele s dítětem

V knize Kompetentní učitel 21.století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA (ISSA, 2011, s. 11) charakterizuje kritéria komunikace učitele s dítětem.

„3.1 Komunikace mezi žáky a pedagogy má být přátelská, zdvořilá a má za úkol rozvíjet sebevědomí a sebepojetí žáka.“

Část věnovaná komunikaci učitele s dítětem ukazuje na vstřícné jednání učitele a respekt jakéhokoliv dítěte. V komunikaci se učitel přizpůsobuje dětem a přihlíží k jejich věku i individuálním možnostem a potřebám. Učitel vyzdvihne silné stránky dětí, posiluje učení a jejich rozvoj v průběhu celého dne na základě komunikace s nimi. Učitel uspokojuje potřeby dětí z emocionálního, sociálního, tělesného a kognitivního hlediska a poskytuje jim možnost volby, kterou respektuje učitel i ostatní žáci ve třídě. Rozvoj odpovědnosti, sebekontroly a samostatnosti dětí ovlivňuje a podporuje přístup učitele.

3.2. „Učitel svým jednáním podporuje rozvoj učící se komunity, ve které se každé dítě cítí být přijímáno a podporováno v rozvoji svého potenciálu.“

Učitel vytváří podnětné prostředí pro sdílení a porozumění dětí vzájemnou komunikací a na základě prožitků sounáležitosti s ostatními dětmi se snaží dosáhnout vzdělávacích cílů. Aby se děti učily rozlišovat, pojmenovávat své pocity a otevřeně o nich mluvit, potřebují širokou nabídku činností, kterou jim může učitel poskytnout. Učitel také poskytuje příležitosti k vyjádření vlastního názoru, rozhodování a podporuje rozvoj demokratických hodnot, dává dítěti možnost se rozvíjet v oblasti jazyka a komunikace.

3.3. „Učitel jedná se všemi dospělými s respektem a úctou a svým vlastním vzorem podporuje prosociální chování dětí.“

Učitel je vzorem, který se chová k rodičům, svým spolupracovníkům s respektem a úctou a povzbuzuje k pozitivnímu chování. K rozvoji a učení dítěte učitel pomáhá spolupráce s dalšími specialisty v oboru vzdělávání ve škole i mimo ni.

Autor Čapek (2010, s. 24) uvádí, že se rodič sice nedá považovat za přímého tvůrce třídního klimatu, ale často do něho svým jednáním vstupuje a zasahuje. Rodič je v roli „spolupříjemce“ vzdělání svého dítěte ve škole a spíše pozoruje a dozoruje, popřípadě vyjadřuje své názory a připomínky. Jeho požadavky bývají většinou oprávněné.

6.7 Komunikace ve virtuální realitě

Virtuální komunikací se podrobněji zabývá ve své knize Janoušek (2015, s. 198).

Počítače – prostředek pro komunikaci mezi učitelem, žákem a rodiči

Využití počítačové sítě pomáhá k propojení zprostředkované komunikace mezi lidmi. Počítačem se rozumí zařízení, které na základě technického a programového vybavení přijímá a zpracovává informace v digitální podobě a jsou závislé na lidském faktoru. V současné době se plně aplikuje např. při výuce, třídních schůzkách nebo konzultacích v prostředí on-line. Obvyklá komunikace mezi učitelem a rodiči bývá v podobě elektronické pošty – e-mail. Předávání, sdílení souborů a dat mezi uživateli je jedna z nejstarších forem komunikace, jako je například chat, kde může proběhnout vzájemná komunikace buď interpersonálního nebo skupinového charakteru. Tento způsob komunikace uznáváme jako neosobní. Pomocí technologie Skype se mohou účastníci telefonicky spojit. Další formou komunikace představují mobily jako kombinace klasického telefonního dorozumívání a internetového spojení. Nové formy komunikace se ve virtuálním světě velmi rychle vyvíjí. Příkladem jsou tablety s dotykovým displejem (napojené ne hmat) nebo hybridy (kombinace notebooku s tabletem). Internetové a počítačové zkušenosti jsou zprostředkované a opomíjejí tělesný, prostorový, časový a sociální aspekt. Tendence přiblížit se k reálné skutečnosti se ovšem nikdy úplně nenahradí.

EMPIRICKÁ ČÁST

7 Metodologie výzkumu

V praktické části jsou zjišťovány, ověřovány a posuzovány poznatky, které byly získávány díky spolupráci rodičů a jejich dětí ze základní školy Praha–východ.

Shromážděné informace od rodičů a dětí mají sloužit k validnímu přešetření poznatků. Se všemi zúčastněnými mám osobní zkušenost. Opírám se o vlastní zkušenosti z pozice třídního učitele a ze zkušeností, o které se se mnou podělili rodiče dětí a děti samotné.

Celá výzkumná část se zaměřuje na spolupráci učitele s rodinou na základní škole v konkrétní třídě, kterou jsme společně sdíleli od 1. do 5. ročníku. Zabývám se formami spolupráce s rodinou, ověřuji a posuzuji účinnost těchto forem v praxi, soustřeďuji se na efektivnost tripartit mezi učitelem, rodiči a žákem. Během výzkumu jsem spolupracovala se sedmi rodiči a jejich dětmi, které jsou od počátku školní docházky svého dítěte až doposud obeznámeni s tripartitami a opírají se o vlastní zkušenosti z pětileté praxe.

Jedná se o kvalitativní výzkum, ze kterého nelze vyvodit obecně platnou teorii pro daný vzorek. Podle Gavory (2010, s. 35) je kvalitativní výzkum založený na zjišťování informací ve slovní podobě a jeho popis je výstižný a podrobný. Jedná se o výzkum, který se snaží o sblížení se s osobami, jež jsou předmětem zkoumání, dále o proniknutí do situací, ve kterých vystupují. Výsledky kvalitativního výzkumu lze aplikovat pouze na výzkumný vzorek této diplomové práce.

Za účelem reflexe formy mého profesního rozvoje byl zvolen akční výzkum. Greger et al. (2021) shrnují několik četných definic teoretiků uvedené metody. Konkrétně tedy, že se jedná „... o záměrný proces poznávání změny jednání (akce) a vyhodnocování jejich dopadů.“ (Greger, et al., 2021, s. 15)

Dle výše uvedených autorů je rovněž zapotřebí zpřesnit rozlišení, že se nejedná o základní, nýbrž o aplikovaný pedagogický výzkum, a za cíl si klade změnu „pedagogické reality“.

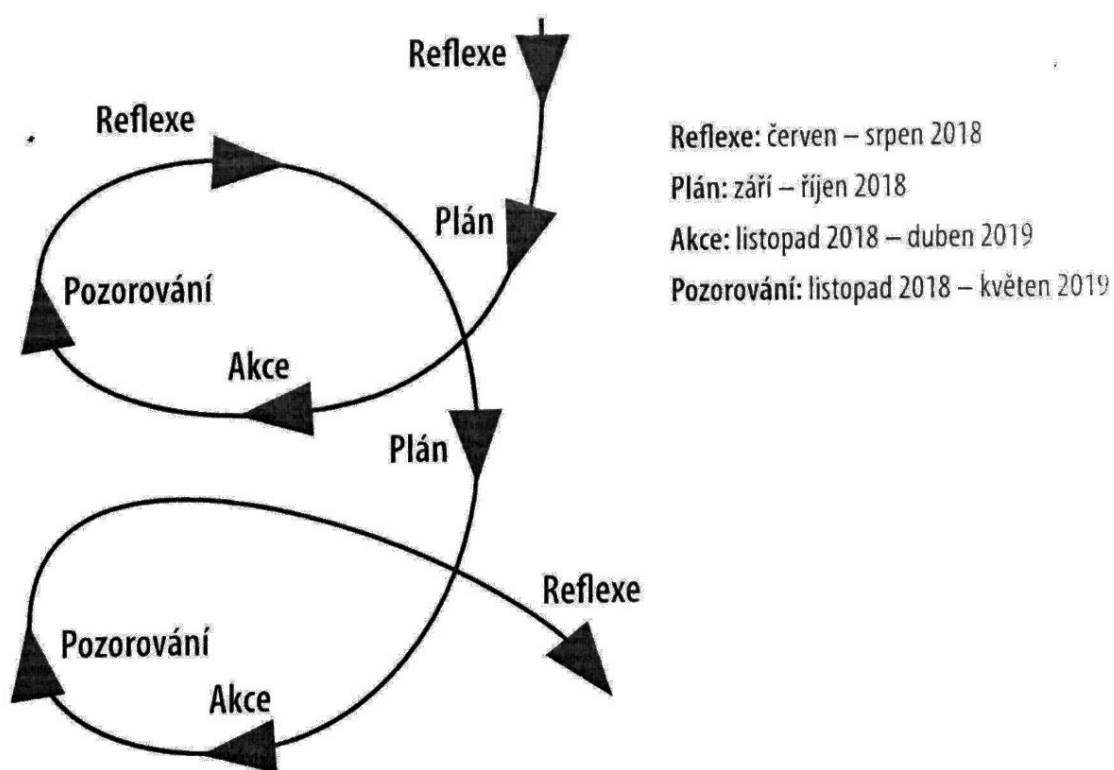
Richterová et al. (2020, str. 35) popisuje 4 fáze akčního výzkumu.

Fáze akčního výzkumu:

1. Fáze: Plánování

- *Identifikování a popis limitů tématu*
 - *Vytvoření přehledu relevantní literatury*
 - *Rozvoj výzkumného plánu*
2. Fáze: Akce
 - *Sběr dat a informací*
 - *Analýza dat a informací*
 3. Fáze: Rozvoje
 - *Rozvoj plánu a akce*
 4. Fáze: Reflexe
 - *Sdílení a komunikace výsledků*
 - *Celková reflexe procesu*

Greger, et al. (2021, s. 17) uvádí Spirálu akčního výzkumu v projektu Podpora pregraduálního vzdělávání na PedF UK.

7.1 Úkol a cíle empirické části

Hlavním cílem je zhodnotit efektivitu tripartit z pohledu rodičů a navrhnout postup konzultací tak, aby bylo vytvořeno prostředí, které podporuje zapojení rodičů do výuky.

Prvním cílem je zjistit, jak a v čem vnímají rodiče efektivitu tripartit učitel – rodič – žák.

Druhým cílem je zmapovat organizační i obsahové podněty rodičů ke zlepšení pro další práci a rozvoj v oblasti tripartitních schůzek.

7.2 Výzkumné metody

Ve své diplomové práci, která je zaměřena na kvalitativní výzkum, využívám výzkumné metody přímé a nepřímé. První metodou byl využit hloubkový rozhovor s jednotlivými rodiči, který byl nahráván na základě audiozáznamu. Druhou metodou byl dotazník pro rodiče s otevřenými otázkami vedenými k upřesnění informace, jaké formy komunikace preferují a které směřují k zlepšení spolupráce.

Rozhovor

Díky rozhovoru lze odhalit sociální interakci mezi rodiči a dítětem, rodičem a učitelem i učitelem a žákem. Umožňuje vidět, jakým způsobem mezi sebou jednotlivé osoby komunikují a vytváří ucelenější pohled na učitele i rodinu.

Při komunikaci s rodiči jsem využila polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Cílem rozhovoru bylo, aby každá rodina dostala stejné otázky, ze kterých jsem měla možnost získat větší množství informací ve stejné oblasti. Během rozhovoru jsem tvořila výzkumné otázky, na které navazovaly podotázky. Dále jsem se zaměřila na sběr dat pomocí otevřených otázek v dotazníku. Během tripartit žáci pomocí dotazníku s intervalovou škálou hodnotí své pokroky.

Na základě získaných dat analýzou a porovnáním se budu snažit vyvodit dílčí opěrná zjištění, která se v rámci případové studie snaží odpovědět na předmětem stanovené výzkumné otázky.

8 Rozhovory

Pro rozhovory bylo osloveno 14 respondentů, 7 rodičů a 7 dětí. Děti pátého ročníku, které pravidelně docházely na tripartitní schůzky, jsem zvolila z důvodů pětileté praxe s bohatými zkušenostmi. Rodiče se tak mohli intenzivně podílet na rozvoji výchovně vzdělávacích schopností a dovedností svých dětí. Na základě vzájemné spolupráce mohou sdělovat zkušenosti, porovnávat a hodnotit, mohou projevit své názory na dosavadní práci a pokroky dětí.

Některé tripartity nebylo možné uskutečnit osobně, proto jsem rodičům nabídla možnost online spojení přes MS Teams. Většina rodičů si tak vyzkoušela tripartity v online prostředí a mohla porovnat, která jim více vyhovuje. Rozhovory s nimi rozvíjejí výzkumné otázky, které jsem si stanovila pro celý výzkum.

Společné rozhovory s jednotlivými rodiči jsem si nahrávala, aby informace nebyly zkreslené nebo chybné.

Polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami dal rodičům prostor k diskusi týkající se nejen jejich dítěte, ale i vyjádření vlastního pohledu, zda jsou pro rodiče tripartitní schůzky užitečné a podnětné. Rodiče vycházeli především z dosavadních zkušeností s tripartitami. Všem rodičům byly pokládány stejné otázky, pro jejich odpovědi byly připraveny stejné podmínky.

V průběhu tripartit byly 14 respondentům (7 rodičů a 7 dětí z pátého ročníku) pokládány předem připravené otázky, které se při rozhovoru případně blíže specifikovaly.

Otázky a připravené podklady pro **rozhovor s rodiči**:

1. *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*
2. *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*
 - a) *Čím je to způsobeno?*
 - b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*
3. *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*
 - a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?*

- b) *Co by ještě pomohlo?*
4. *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*
 5. *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Skupinový rozhovor a aktivity s žáky

Po ukončení tripartit jsem prováděla skupinový rozhovor v počtu 24 žáků ve 4. ročníku. Různé aktivity a činnosti byly sestaveny tak, aby na sebe navazovaly. Jako první jsem zařadila párové sdílení zkušeností z konzultací. Žáci si měli vzpomenout a vybavit průběh konzultací, nejlépe i jejich pocity. Druhou činností byl společný „brainstorming“, kdy měli žáci na arch papíru napsat nejvýstižnější slova, která se jim vybaví, když se řekne „konzultace“. V průběhu této činnosti jsem si zapisovala odpovědi, které byly doplňující. Závěrem těchto společných aktivit byla reflexe formou „pětílístku“.

Dotazník

Na začátku školního roku byla pro zlepšení komunikace a spolupráce s rodiči využita metoda dotazníku, která obsahuje otevřené otázky. Cílem je zjistit, jaké formy komunikace rodičům vyhovují. Ukázku dotazníku naleznete v příloze.

Otázky a podklady pro **dotazník**:

1. *Jakou formu komunikace s učitelkou upřednostňujete?*
2. *V čem vidíte užitečnost tripartit (konzultace učitel – rodič – žák)?*
 - a) *Vyhovují vám tripartity online nebo tváří v tvář?*
 - b) *V čem vidíte výhody a nevýhody vybrané formy?*
3. *Máte potřebu větší zpětné vazby o vašem dítěti (v rámci tripartit)? V čem konkrétně?*
4. *O čem by bylo pro vás důležité při tripartitách jednat? Co by vás zajímalo?*
5. *Jak by se daly z vašeho pohledu tripartitní schůzky organizačně vylepšit? Navrhněte podněty.*

9 Výzkumný vzorek

Na Základní škole ve Staré Boleslavi autorka pracuje již od roku 2012 a jako třídní učitelka 1. stupně se nadále na této škole věnuje tripartitám pravidelně ve své třídě. V pátém ročníku je celkem 25 žáků. Ve spolupráci se sedmi rodinami a jejich dětmi, které docházely pět let na tuto základní školu, byly sesbírány potřebné informace pro výzkumný vzorek jednotlivých rodin.

Charakteristika rodin

Jedná se o dobře zajištěné rodiny, které se o své děti zajímají, chtějí jim vytvořit příznivé podmínky pro jejich výchovu a vzdělání. Sedm rodičů, které jsem oslovila ke spolupráci, je komunikativních, spolupracujících a ochotných zúčastnit se hloubkových rozhovorů.

Nyní je uvedena charakteristika školy, aby umožnila pohled na vzájemnou spolupráci školy s rodiči a zapojení rodičů ve škole.

Charakteristika ZŠ

Vedení školy se snaží o rozvoj v oblasti komunikace a otevřenosti rodičovské veřejnosti, zkvalitnění spolupráce s rodiči a jejich zapojení do života školy. Učitelé k přímé komunikaci umožňují rodičům pravidelné třídní schůzky, konzultační hodiny jednotlivých pedagogů a také setkání formou tripartit. Nepřímou komunikací jsou webové stránky, elektronická třídnice a žákovská knížka, společná setkání při akcích pořádaných školou (vánoční besídka, vystoupení pro jednotlivé třídy na závěr školního roku, zápis do 1. ročníku, vítání budoucích prvňáků a schůzka pro rodiče s paní ředitelkou, zástupci pro 1. a 2. stupeň, třídními učiteli a vychovatelkami ze školní družiny). Škola usiluje o splnění podmínek pro získání certifikace „Rodiče vítáni“.

10 Implementace tripartit do systému komunikace a spolupráce na základní škole

Z výše uváděné charakteristiky školy je patrné, že se snaží svou aktivitou a přátelským přístupem k rodičům o partnerství. Učitelé, kteří na této škole učí, mají k sobě příjemné, partnerské vztahy a dobře si rozumí i s vedením školy. Vzájemným vztahem, důvěrou,

kooperací vytvářejí bezpečný prostor pro komunikaci nejen mezi pedagogy, vedením, ale i mezi rodiči a pedagogy. Na změnách prováděných vedením školy se podílejí v úzké spolupráci učitelé, kteří některé změny navrhnou sami a společnou diskuzí dojdou k závěru, který je prospěšný jak pro školu, tak pro rodiče. Všichni souhlasili se zavedením tripartit a společných třídních schůzek, doplněných konzultacemi pro rodiče v průběhu celého školního roku. Proces zavádění tripartit proběhl v několika fázích.

1. Paní ředitelka a pan zástupce nám nabídli možnost školení, které bylo zaměřeno na vzdělávací program Začít spolu pod vedením certifikované školitelky. Většina pedagogů z 1. stupně se školení se zájmem o změny zúčastnila. Cílem školení bylo změnit a zpřístupnit školu rodičům, a s tím se pojí i filozofie konzultací učitel – rodič – žák, který je zaměřen na přátelské setkání a smysluplný rozhovor s nimi. Učitelé si prostřednictvím školení vyzkoušeli roli žáka i rodiče a mohli se do těchto rolí vžít. Zážitkem pro všechny bylo sdílení svých pocitů a otevření diskuze nad konzultacemi. Zjistili, že jsou pro ně přínosnější a bohatší o poznání různých informací, řešení konkrétních situací a hlavně v příjemném, svobodném a nenásilném prostředí. Na školení se věnovali organizaci a formám tripartit. Seznámení s průběhem setkání od zahájení až po závěr, délkou, jak často by schůzky měly být, přípravou otázek pro rozhovor s rodiči a dětmi (vztahy ve třídě, chování, domácí příprava, prospěch), v jakém prostředí se mají tripartity odehrát, jednotlivé role účastníků. Po společném rozhovoru a prezentaci svých návrhů se snažili o vytvoření návrhu, který by vyhovoval celé škole, byl ucelený a jednotný.
2. Vedení školy vypracovalo na základě výše uvedeného postupu k získání návrhů a názorů učitelů promyšlený návrh pro školu. Při nejbližší pedagogické radě byl tento návrh přednesen a otevřen k možné úpravě a následnému schválení.
Na závěr se paní ředitelka, zástupci ředitelky a učitelé shodli na této formě a obsahu: tripartity se uskuteční dvakrát ročně, ve čtvrtletí a tříčtvrtletí. Každý třídní učitel si v systému EduPage vytvoří tabulku s termíny a časy pro elektronický zápis na tripartity v počtu tří dnů, dle možností a potřeb učitele, nejdéle do 14 dnů. Rodiče si tak mohou zvolit dobu, kdy se na schůzky dostaví. Délka jedné tripartity je 15 minut, učitel si v tabulce nastaví čas tak, aby měl prostor na přestávku. Rodiče i žáci získají před tripartitami podklady, jsou předem seznámeni s organizací a průběhem tripartit.

Na schůzce se projednává žákovo sebehodnocení výkonů a práce, jeho domácí příprava do školy, vzájemné vztahy ve třídě, komunikace, formulace dlouhodobých úkolů, jeho písemné zaznamenávání a podpis osob zúčastněných na tripartitě.

3. Realizace tripartit

Tripartity se na škole zrealizovaly příchodem nové paní ředitelky, která si uvědomuje důležitost těchto setkání a která má zájem na zlepšení komunikace mezi rodiči a pedagogy. Tripartity se na škole konají od roku 2020, ale vzhledem k nařízením a různým opatřením se tripartity konaly jednou osobně a dvakrát v prostředí online.

4. Na konci školního roku byla vedením školy uspořádána porada, kde jsme měli možnost sdílet své zkušenosti s tripartitami a porovnat schůzky osobní a online. Učitelé narazili na různá úskalí online schůzky (problémy se spojením a vypadávání důsledkem přetížené sítě, špatná kvalita zvuku, neosobní přístup – pouze obrazovka). Shodli se, že osobní setkání jsou příjemnější a bezpečnější.

Domnívám se, že by se na téma tripartity na základní škole dala více rozvést diplomová práce do budoucna, ve které by sdílením s kolegy mohly vyplynout představy jednotlivých učitelů věnujících se právě tripartitám.

11 Realizace výzkumu

V následující kapitole se autorka věnuje popisu prováděného výzkumu na základě výzkumných vzorků, ve kterých 7 rodičů odpovídá na otázky zaměřené na užitečnost a efektivitu tripartitních setkání, jestli mají podnětné prostředí pro zapojení se do výuky, dále vyjadřují návrhy pro zlepšení organizace. Autorka předloží interpretaci rozhovoru s rodiči, interpretaci skupinového rozhovoru a aktivit s žáky, interpretaci dotazníků s rodiči, a učiní dílčí závěry.

12 Interpretace rozhovoru s rodiči

Jak jsem již výše uvedla, hloubkové rozhovory s otevřenými otázkami byly prováděny se 7 rodiči, kterých se zúčastnily pouze matky dětí. Ve výzkumných vzorcích jsou jména dětí smyšlená, aby nedošlo k poškození osobních údajů. Přepis rozhovoru s jedním rodičem je k nahlédnutí v příloze č. 1.

12.1 Výzkumný vzorek „A“

Rozhovoru se při individuální schůzce zúčastnila matka Karolíny.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Matka vidí tripartity jako užitečné a prospěšné pro všechny strany. Tvrdí, že: „*Nastává určité sblížení, poznání a zároveň důvěra.*“ Dále se má její dcera možnost na rozhovor připravit a dostane prostor: „*O všem více přemýšlet.*“ Matka si pochvaluje, že je dcera po celou dobu rozhovoru aktivní, nebojí se vstoupit do diskuze. „*Rodič se tak posouvá do role posluchače,*“ který aktivně přijímá informace a poznatky předávané bezprostředně vlastním dítětem.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka si myslí, že určitě dochází k lepšímu porozumění hodnocení dítěte. „*Při konzultaci se přímo hovoří o tom, jak dítě pracuje.*“

a) *Čím je to způsobeno?*

„*Díky otevřenosti a důvěře,*“ kterou zúčastnění mají po celou dobu diskuze.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka na tuto otázku odpověděla: „*Ano, myslím, že můžu. Tím, že se na konzultaci dovím to podstatné a doma ještě všechno probereme a naplánujeme si třeba procvičování toho, co se má doučit.*“

3) *Dochází tak k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Uvádí, že ano. Považuje klasifikaci známkou za důležitou, ale: „*Nemám podle známky přehled, za co tu známku má,*“ proto je pro ni důležitější slovní hodnocení, aby měla širší a ucelenější pohled na výsledek v daném předmětu, a tím dojde k uvědomění si toho, co jí vlastně dělá potíže.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je třeba hledat další cesty? Jaké?*

Matka se domnívá, že konzultace pomůže nahlédnout do „*uličky,*“ ve které nemají dostatek zkušeností, a pomáhá jim doplnit nějaké mezery učiva v domácí přípravě. „*Pomocník,*“ který pomůže rodiči mít přehled v čem přidat nebo čemu se věnovat více, otevírá další „*obzory.*“ K možnému hledání dalších cest se matka vyjadřuje, že: „*Jsou dostačující.*“

b) *Co by ještě pomohlo?*

Když neporozuměli prostředí Hejného metody: „*Na konzultacích nám bylo umožněno vysvětlení a případně doplnění informací.*“ Také uvádí, že společně procvičují látku doma, aby novému prostředí rozuměla.

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

V žákovské knížce jsou podle matky známky a informace k nim „*jednostranné.*“ Při tripartitách je možnost doplnit konkrétní informace o učivu. Při online výuce získala širší pohled o průběhu výuky a využívá dostupných internetových zdrojů, které používá učitelka při výuce.

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Vzhledem k tomu, že: „*Setkání probíhá mezi třemi stranami a je v uzavřeném, diskrétním prostředí, se dítě dokáže otevřít.*“ Myslí si, že dceři tato forma tripartit pomáhá, protože se dítě může bez strachu a studu, bez přítomností spolužáků cítit bezpečně. Dítě si uvědomuje, kde potřebuje přidat, a naopak, kde se cítí být ve výhodě a jak se s tím pokusí naložit. Jestli se bude chtít rozvíjet, nebo ne. Zda má potřebu být pochváleno, nebo ne.

Myslím, že pokud je dítě stydlivé, nebude chtít dobrovolně sdělovat před kolektivem dětí své nedostatky a to se odehrává v případě Karolíny. Pomáhá jí rozhovor v soukromí, kde se může beze strachu otevřít.

12.2 Výzkumný vzorek „B“

Na rozhovoru se podílela matka syna Lukáše.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Matka uvádí, že jsou pro ni tripartity užitečné: „*Protože se mi lépe pracuje se synem při přípravě do školy.*“ Mají velký význam pro syna, uvědomuje si své slabé a silné stránky. Snaží se zlepšit v předmětech, které zvládá obtížněji. Velice mu pomáhá o tom mluvit a probírat možné cesty k zlepšení. Samotná komunikace v klidném a příjemném prostředí ho podporuje k otevřenosti, proto se nebojí odpovídat i na méně příjemné otázky. Matka tvrdí, že je spokojená s tím, že se při tripartitách hovoří pouze v uzavřeném prostředí, protože se nemusí obávat z toho, že by někdo jiný poslouchal intimní rozhovor mezi učitelkou, rodičem a dítětem.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka si myslí, že ano. Tvrdí, že více rozumí hodnocení svého syna: „*Protože jde o setkání osobní a má možnost se zapojit do rozhovoru přímo.*“ Znamkování schvaluje, ale nemá tak konkrétní informace o tom, za co si známku zasloužil. Na tripartitách je větší možnost si o všem popovídat, rozebrat, tím si vysvětluje chápání výsledků a hodnocení svého syna.

a) *Čím je to způsobeno?*

Matka se domnívá, že je to způsobeno sdílením vzájemných poznatků o školní a domácí přípravě. Při setkání se rodičům předkládají pracovní sešity, písemné práce dítěte a mohou hovořit o tom, co se jim povedlo, v čem udělali chybu, jak by mohli postupovat příště, v čem si musí doplnit znalosti, pochválit za jakýkoliv posun k lepšímu.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka si myslí, že ano, a přímo uvádí, že: „*Mám možnost sdělit, jak například pracuje nebo se připravuje do školy.*“

Pro matku je důležitá domácí příprava, je si vědoma toho, že jejímu synovi to přispívá ke zlepšení výsledků ve škole. Lukášovi byla ve 2. ročníku diagnostikována dyslexie a snaha se s ním individuálně učit byla pro něho prospěšná. Od druhé třídy pravidelně docházel na doučování, kde jsme se věnovali právě probírané látce z českého jazyka a matematiky.

3) *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Domnívá se, že synovi určitě pomáhá a dostatečně si uvědomuje, co v konkrétních předmětech umí a co mu dělá potíže.

S matkou jsem byla často v kontaktu a probírali jsme například, jak se Lukášovi dařilo při plnění některých úkolů ve škole. Navrhovala jsem různé způsoby a metody při procvičování doma, aby matka věděla, jak mu má při domácí přípravě pomoci.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je třeba hledat další cesty?*

Takový způsob schůzek jí vyhovuje, je pro ni „*dostačující*“ a nemá potřebu hledat jiné cesty ke zlepšování.

b) *Co by ještě pomohlo?*

Matka na tuto otázku neodpověděla.

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše děti učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

Matka odpověděla: „*Nám to pomáhá velice, protože máme možnost se synem při domácí přípravě spolu lépe komunikovat, a víme, jak na to.*“

Matce jsem doporučila různé online procvičování z českého jazyka, kde mají možnost hned zjistit případnou chybu a odůvodnit pravopis.

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Myslí si, že taková forma setkání: „*Pomáhá v celkové komunikaci o škole, o vyučování a domácí přípravě.*“ Dále mají ucelenější informace o chování, prospěchu svého syna ve škole.

12.3 Výzkumný vzorek „C“

Rozhovoru se zúčastnila matka dcery Jany.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Matka popisuje, že se při krátké, přímé konzultaci dozví podstatně více informací. „*Dozví se o tom, jak dítě přímo pracuje v hodinách, kde je potřeba přidat, nebo co má procvičovat i v čem dítě vyniká, co mu jde a co zvládlo dobře.*“ Tripartita matce přijde: „*Mnohem užitečnější než třídní schůzka jako taková, protože je to konkrétně o mém dítěti.*“ Při společném setkání matka uvádí, že se může přímo zeptat na potřeby své dcery. Považuje za důležité, že se hovoří o tom, jak se dcera cítí ve škole, zda ji někdo neubližuje a jestli jsou ve třídě dobré vztahy. Rodiče mají zájem, aby se jejich dítě cítilo ve škole bezpečně, aby chodilo do školy rádo a nemuselo se bát, že mu někdo ublíží.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka si myslí, že: „*Ano, protože to můžu při té konzultaci s paní učitelkou probrat dopodrobna.*“ Uvádí, že při tripartitě řešíme, jak se ve škole dítě učí, jestli se snaží a jak ke školním povinnostem přistupuje, zda má nebo nemá zájem přidat a zlepšit se. Chvála dítě nejen potěší, ale i povzbudí k další práci.

a) *Čím je to způsobeno?*

Matce vyhovuje, že si může dopředu připravit otázky, které by chtěla s učitelkou probrat, případně si může přinést sešit a zeptat se na konkrétní problém. Při rozhovoru jsou všechny strany otevřené k diskusi a zvýší se naděje, že se rodiče dozví informace, které třeba od

svých dětí doma nezískají. Rodiče zajímá nejen názor dítěte, ale i názor učitele, jak si dítě ve škole vede.

b) Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?

Matka odpověděla: „*Nevím, jestli přímo zapojit do hodnocení, ale vlastně při té konzultaci si můžeme vysvětlit, z jakého důvodu třeba známka není úplně nejlepší, a můžeme vše rozebrat.*“ Dále popisuje, že mohou probrat, kde je potřeba, aby dítě přidalo a co rodič může udělat pro to, aby se doma látku doučilo a mohlo se zlepšit. Například uvádí, že si přinese pracovní sešit a může se přímo zeptat na určitou věc, která ji zajímá, a hned dostane odpověď. Matka tvrdí, že se zapojuje v hodnocení pouze týkající se domácí přípravy, protože ví, jak doma pracují a ví, jak dcera při plnění úkolů spolupracuje. Z tohoto pohledu může hodnotit, jestli došlo k zlepšení nebo ne. Ale situace ve škole je jiná a dítě si může výsledek pokazit stresem. Výsledek pak společně rozebíráme, porovnáváme a hodnotíme.

3) Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?

Matka tvrdí, že určitě dochází k uvědomění toho, co dceři nejde. Upřesňuje: „*Paní učitelka má pro rodiče připravené sešity, testy nebo čtvrtletní práce, kde přesně vidíme chyby a uvědomujeme si, kde je problém.*“ Uvádí, že osobním rozhovorem dojdeme k určitým poznatkům, které můžeme blíže specifikovat a najít řešení, aby se některé chyby neopakovaly.

a) Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?

Matka uvádí, že navržený postup určitě pomáhá. „*Je to i upevnění vztahu rodič, učitel, dítě.*“ Přiznává, že neuvažovala o hledání jiné cesty, protože ji tento postup při konzultacích vyhovuje.

b) Co by ještě pomohlo?

Zvažovala, že by jí vyhovovalo, kdyby byly tripartity prodlouženy na 20 minut, abychom zvládli probrat ještě více věcí, týkající se chování dítěte.

4) Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?

Matka tvrdí: „*Mám velký přehled o tom, co se moje dcera učí, protože se s ní učím doma.*“ Pomáhá jí osobní kontakt s učitelkou a vysvětlení v matematice nové metody Hejného, protože nevěděla, jak dceru na jednotlivá prostředí připravit doma. „*Paní učitelka dokáže poradit a navést, ukázat příklad, jak mohu svému dítěti pomoci doma.*“ Tripartitu vidí jako výbornou příležitost zeptat se přímo na daný problém. Vidí však úskalí ve společných třídních schůzkách, kde by se z ostychu raději nezeptala, nebylo by jí příjemné mluvit před ostatními rodiči.

5) *V čem myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Matka odpověděla: „*Myslím si, že je dítě mezi dvěma autoritami, rodičem a učitelem. Učitel ho za něco pochválí, může ho před rodiči i pokárat, ale v hezké rovině, a dítě ví, že mu nic neprojde.*“ Rozhovor napomáhá k rozvoji sebevědomí, sebedůvěry dítěte a upevnění vztahu autority. „*Dcera měla dobrý pocit z toho, že jde na schůzku s dospělými, cítí se důležitě.*“ Matka si váží toho, jak tripartity probíhají a rodiče při ní mohou být přítomni. „*K paní učitelce má dcera důvěru se svěřit a po boku rodičů se cítí bezpečně.*“ Matka také uvádí, že to dceři pomáhá i v tom, že se kdykoliv může obrátit na učitelku ve škole. Ví, že jí bude naslouchat a v případě nějakého konfliktu ve třídě jí bude oporou.

12.4 Výzkumný vzorek „D“

Rozhovor na téma tripartity se uskutečnil pouze s matkou Adama.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Matka si myslí, že jsou pro ni i pro syna tripartity přínosné: „*Mluví se pouze o něm a on vnímá a slyší, v čem potřebuje přidat, jak se mu daří ve všech předmětech.*“ Rozhovor, který prý vede s učitelkou, je plně soustředěn na syna, ten se v průběhu hodnotí a dále reaguje na otázky. „*Paní učitelka i on sám slovně hodnotí nejen svou práci ve škole, ale i své chování. Dokáže ho povzbudit a motivovat, aby se posunul dál. Syn se cítí příjemně, když ho před námi pochválíte.*“ Vidí, jak se jejich syn při konzultaci chová, jak jedná a poznají, jestli nad tím, co říká přemýšlí. Matka tvrdí, že v podobné situaci jsou i rodiče, kteří přemýšlí a vnímají, jak se s danou problematikou vypořádat, jestli mohou svého syna v některých

aspektech usměrnit, zjišťují, jak přistupovat, když se mu nedaří, jak usilovat o úspěch ve škole.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka má pocit, že se může zapojit do hodnocení svého syna a snaží se porozumět hodnocení svého syna. Myslí si, že je syn méně sebekritický a nevadí mu, když mu něco nejde. Matka o sobě tvrdí, že je přísnější a vyžaduje po něm více, proto se při sebehodnocení svého syna nezapojuje.

Z mého pohledu by bylo pro Adama příznivé, kdyby slyšel názor své matky a zároveň i učitelky. Mohl by pak porovnat vzájemná očekávání a více by přemýšlel sám o sobě. Hranice by se postupně posunuli dál a zjistil by, že určitým požadavkům zkrátka neunikne. K tomuto zjištění bude muset dojít sám.

a) *Čím je to způsobeno?*

Domnívá se, že je to způsobeno: „*Bezpečným, příjemným a důvěrným přístupem třídní učitelky.*“ Matka uvádí, že neměla problém s tím, že by nedostala odpověď na otázku, pokud jí něco konkrétně zajímalo. Pokud by se vyskytl problém, učitelka by jistě rodičům zavolala nebo by jim informaci předala jiným způsobem.

Potvrdím tvrzení matky, protože se snažím předávat rodičům co nejvíce informací o jejich dětech. Na druhou stranu je nezatěžuji věcmi, které se ve třídě běžně dějí a které si za provozu s dětmi společně vyjasníme (chování ke spolužákům a k dospělým, pravidla třídy). Při tripartitách se zmíním pouze, pokud je to nutné a nedochází k nápravě.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka tvrdí, že: „*Při tripartitách mluví především syn s paní učitelkou,*“ ale pochvaluje si, že se kdykoliv může do otevřené diskuze přidat i ona. Také uvádí, že se při osobním setkání dozví spoustu zajímavých informací, na které může reagovat. Popisuje své zapojení z hlediska přípravy doma, kdy může zhodnotit, jak doma pracuje, jestli se učí a pravidelně procvičuje učivo, které mu dělá potíže.

3) *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Matka uvádí, že: „*Syn si je určitě vědom toho, co mu nejde, v čem by měl přidat a v čem je jeho silná stránka.*“ Matka si také uvědomuje, v čem by si měl její syn své znalosti doplnit, ale vzhledem k jeho tvrdohlavosti a línosti se domnívá, že pouze uvědoměním nedosáhne lepším výsledkům. Doplnjuje, že by syn musel hlavně chtít spolupracovat.

Adam dříve nebyl tak líný. Myslím, že v době online výuky neměl takovou motivaci a doma ho nikdo nepozoroval a nekontroloval, jestli opravdu pracuje. Nebylo možné ho pravidelně sledovat přes obrazovku, abych mohla včas zareagovat, protože si vypínal kameru. Předpokládám, že díky online výuce ztratil zájem o školní povinnosti a vše s tím spojené, proto neměl potřebu se zlepšovat. Příchodem do školy se postupně většina nesnází vyřešila. Myslím, že taková situace mohla postihnout více žáků, ale záleží, jak silnou vůli mají a zda dokážou těmto překážkám čelit. Měli by dojít k uvědomění, že za své chování a jednání nesou odpovědnost hlavně oni. Nedílnou součástí jsou i jejich rodiče, kteří je mohou vést a ukazovat jim cestu, podporovat je v tom, co dělají a motivovat k úspěchu, jež se brzy dostaví.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?*

Matka si myslí, že navržený postup pomáhá: „*Tím, že se s ním učím pravidelně doma, tak mám přehled. Pokud některé látce nerozumí, ví, že se může obrátit na učitelku.*“ Nepotřebuje hledat další cesty.

b) *Co by ještě pomohlo?*

Matka uvádí příklad, že by pomohlo „*doučování*“ látky, které nerozumí a potřebuje více vysvětlit.

Doučování jsem na základě rozhovoru s matkou naplánovala tak, aby Adam dohnal látku, kterou díky online výuce zameškal. Doučování však bylo pouze dočasné a případně se ještě v průběhu školní docházky několikrát zopakovalo dle potřeby.

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

Oba (matka i syn) mají přehled. Při domácí přípravě jim informace z konzultací: „*Usnadňují komunikaci, a nedostatky mohou včas odstranit.*“ Na online výuce měli rodiče jasnější pohled na výuku jako takovou. „*Třídní učitelka nám poskytla různá online cvičení, která*

pomáhala jak nám, tak i synovi při trénování doma. Tato cvičení děláme několikrát týdně, podle toho, co si musí procvičit. “ Také mu pomáhá doučování.

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Matka tvrdí, že mu pomáhá: *„Mluvit a rozebírat konkrétní učivo přímo s paní učitelkou a popřípadě i s námi.* “ Také uvádí, že se syn nemusí bát, když se vyjadřuje, cítí důvěru a více se otevře ke všem zúčastněným stranám.

12.5 Výzkumný vzorek „E“

Otázky na připravený rozhovor absolvovala matka Dany.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Tripartity jsou pro matku mnohem „užitečnější“ než třídní schůzky. Nevýhodu třídních schůzek vidí v tom, že se nemluví přímo s dítětem v osobním kontaktu: *„Není vlastně ani přítomné na této schůzce.* “ Rodiče dostanou pouze informace pro všechny. Nemohou se vyjádřit ani děti a ani rodiče k hodnocení svého dítěte. Hlavně by jim to nebylo příjemné. *„Na tripartitách se řeší hlavně naše dcera, její výsledky v daných předmětech a také její chování.* “ Rodiče se dozví daleko více konkrétních informací, o kterých třeba nevědí. Pokračování formou tripartit jim vyhovuje.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka tvrdí, že: *„Rozumím tomu lépe. Vím, co se dcera ve škole učí, jak prospívá a jak se ve škole chová.* “ Doma s matkou o škole, o kamarádech, o výuce mluví, takže má přehled o tom, co se ve třídě děje, jak se k sobě někteří žáci chovají, jak o sobě mluví. Společně rozebíráme některé situace. Když se její dcera k něčemu vyjádří, respektuje její názor a její pohled na věc. Dokáže popsat, v čem vidí problém.

a) *Čím je to způsobeno?*

Odpověděla: „Asi tím, že se na konzultacích bavíme o konkrétních věcech, a líbí se mi, že je u toho i má dcera. “ Matce vyhovuje diskrétní prostředí učitelky, rodiče a dítěte. Její dcera tak lépe a snadněji komunikuje o soukromých věcech. Před spolužáky by se z ostychu neprojevila.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka odpověděla: „*My se do toho zapojíme tím, že si s ní o tom promluvíme a pomáháme jí s doučováním toho, co neumí.*“ Uvádí, že se s případným starostmi dcera doma svěřuje.

3) *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Matka uvádí, že k uvědomění určitě dochází jak u rodičů, tak u dětí, protože jsou součástí příprav do školy a jsou průběžně informováni na tripartitách. Tvrdí: „*Do hodnocení se zapojujeme z části. Ve škole spíše dcera s paní učitelkou, rodiče zase doma. S tímto způsobem setkání jsme spokojeni.*“ Matka tvrdí, že se osobním kontaktem jejich dcera snaží přemýšlet o nedostatecích, dokáže přitom odhalit, co musí udělat pro to, aby se zlepšila.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?*

Matka si myslí, že pomáhá a tvrdí, že jim tento typ schůzek naprosto vyhovuje. Cesty tedy nehledají.

b) *Co by ještě pomohlo?*

Navrhují pouze více času na diskuzi, aby se probralo vše důležité.

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

Matka popisuje, že v době, kdy jejich dcera chodila do školy prezenčně, nevyužívali online cvičení. Učivo většinou zvládala a o prospěchu vždy byly dobře informováni nejen na tripartitách, ale i z krátkých rozhovorů s učitelkou v průběhu celého školního roku. Orientaci v tom, co se učí, měli pravidelně. V době online výuky měli možnost nahlédnout na výuku a zaujalo je velké množství připravených online cvičení, která se používala při hodinách. „*Oceňujeme jiný způsob procvičování.*“

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Matka odpověděla, že se dcera i oni na setkání připravují dopředu. „*Napíšu si otázky, které mě zajímají.*“ Cítí se prý bezpečně a nebojí se mluvit i o nepříjemných věcech. „*Více o sobě přemýšlí, má pocit, že jí všichni pomáháme a jsme na její straně.*“ Dále jí to pomáhá zvýšit sebedůvěru, protože je chválena před rodiči.

12.6 Výzkumný vzorek „F“

Rozhovoru se zúčastnila matka dcery Marie.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Matka uvádí užitečnost tripartit v tom, že je na tomto setkání její dcera plně aktivní v diskuzi a zastává svůj názor, který všechny strany respektují i s ohledem na její věk. Matka tvrdí, že: *„I když je dceři 10 let, dokáže si říct svůj názor.“* To se samozřejmě matce líbí a schvaluje tuto formu schůzek. Líbí se jí, že se dcera naučila díky tripartitám pojmenovat své pocity a lépe komunikuje s okolím. Dcera si prý na tripartity zvykla a nemá obavy ani strach z toho, co se doví ona nebo její rodiče. Při setkání se cítí v bezpečí, klidu, a hlavně se jí zamlouvá osobní přístup. Můžeme se o situacích bavit otevřeně. Schůzka je pro ni žádoucí, protože se k ní některé informace o chodu třídy nedostanou a ona má tak větší možnost je tímto způsobem získat.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka je přesvědčena, že ano. *„Rozumím tomu, co říká.“* Vysvětluje si to tím, že vždy přemýšlí o tom, co chce říct, hlídá si, co říká a proč to říká. Dokáže odpovědět, jestli zvládá učivo nebo nezvládá, jestli má nebo nemá v daném předmětu přidat.

a) *Čím je to způsobeno?*

Matka uvádí, že při osobním setkání se více sblížíme, přímo diskutujeme o konkrétních informacích, které se týkají pouze její dcery. Při přímém rozhovoru mají všichni zúčastnění větší příležitost se otevřeně bavit o problémech, příjemných a nepříjemných záležitostech.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka odpověděla: *„Určitě ano, protože spolu hodně komunikujeme.“* Nebrání se otevřeného rozhovoru a vyzdvihuje, že může v průběhu diskuze dcery s učitelkou beze strachu a nepříjemného pocitu vstoupit. Tvrdí, že při tripartitách převážně hodnotí práci své dcery doma, protože má větší přehled o dění doma než ve škole.

3) *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Myslí si, že převážně dojde k uvědomění, když společně řešíme její prospěch a mluvíme o jednotlivých problémech při konzultacích. Určitě nad tím přemýšlí a pracuje na sobě. „*Sama si připraví nějaké příklady z matematiky nebo češtiny a vypracuje si je.*“ Matka popisuje radost z toho, že je samostatnější a dovede si ve svém věku (10) docela dobře poradit. Uvědomuje si, že plnění povinností ve škole a příprava na ni v domácím prostředí záleží na tom, jestli je zodpovědná a má zájem se zlepšit.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?*

Matka odpověděla, že: „*Pomáhá nám tento způsob komunikace a posouvá nás to dopředu.*“ Tím myslí svou dceru i sebe. Zejména při domácí přípravě do školy, kdy potřebuji znát důvody, proč dceři nejde dané učivo, jak a co mají udělat pro zlepšení, na co se popřípadě zaměřit a problematickou látku častěji procvičovat. Tvrdí, že: „*Na tripartitě si řekneme všechno, co potřebujeme, aby se dcera zlepšovala.*“ Zvažuje, že pokud by její dcera potřebovala látku více vysvětlit, ozvala by se sama. Jiná možnost cest by podle ní byla doučovací hodina, kde by došlo k dovysvětlení.

b) *Co by ještě pomohlo?*

Jak už výše zmínila, pomohlo by doučování látky. Domnívá se, že by se prodloužením tripartitní schůzky přispělo k řešení problematiky více do hloubky.

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

Matka vyjadřuje svůj názor: „*Maruška si je vědoma toho, co zvládá a co jí dělá potíže. Často spolu hovoříme o tom, jestli je do školy připravená a na co se musí druhý den připravit.*“ Upřesnila svou odpověď, že se většinou orientuje v učivu. Při společném rozhovoru si doplní některé informace, které jí zajímají. K domácí přípravě využívají internetové zdroje v podobě online procvičování nebo různé pracovní sešity volně dostupné v papírnictví.

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Matka odpověděla: „*Pomůže jí to pořádně přemýšlet nad tím, jak bude ke škole přistupovat a co udělá pro to, aby se jí ve škole dařilo.*“ Uvádí, že se zlepšila jejich komunikace doma,

rozhovory mají důvěrnější a otevřenější. Tripartity považuje za podstatné sdílení nejen informací, ale i názorů všech zúčastněných stran.

12.7 Výzkumný vzorek „G“

Na rozhovoru se podílela matka syna Pavla.

1) *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel – rodič – žák (tripartit) pro další spolupráci?*

Odpověď matky: *„Užitečnost v konzultacích učitel – rodič – žák určitě vidím.“* Mluví o tom, že s touto formou setkání se v minulosti u jiných pedagogů nesešla a na samotném začátku tripartit měla obavy, jakým směrem se budou odvíjet. Po zkušenostech s nimi by nevolila jinak, protože se hovoří pouze s jedním dítětem. Při společném rozhovoru s ním převažují pozitivní informace, které ho motivují k učení ve škole. Tvrdí, že: *„Rodič vidí své dítě úplně z jiného úhlu pohledu, než viděl doposud.“* Ze syna se stává rozumně uvažující člověk, který se dokáže rozhodnout sám a ví, že si za svoje jednání zodpovídá také sám. Když se občas řešilo něco méně příjemného, překvapil matku tím, že se nerozčiloval, neplakal a nepříjemné pocity situaci ustál.

2) *Myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vašeho syna/dcery?*

Matka uvádí, že: *„Na konzultacích jsme si vždy vyjasnili důležitá fakta, která se týkala pouze mého syna.“* Z rozhovoru s matkou vyplývá, že jim hodnocení jejich syna usnadňuje chápat a porozumět jeho vlastní pohled na věc a názory desetiletého chlapce.

a) *Čím je to způsobeno?*

Popisuje: *„Všichni synovi nasloucháme a respektujeme jeho přání.“* Matka uvádí, že ho nikdo do ničeho nenutí, na nedostatky či pokroky většinou přijde sám. Když potřebuje pomoc, najde ji u učitelky, rodičů nebo spolužáků.

b) *Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?*

Matka si myslí, že se do hodnocení může zapojit, ale když nezná nebo neviděla, co se ve škole odehrává, nevyjadřuje se k tomu. Nechá mluvit svého syna, aby ji vše objasnil. Rozhodně se může zapojit do rozhovoru o domácí přípravě.

3) *Dochází tam k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?*

Matka tvrdí, že syn si uvědomuje, s čím má problémy. Snaží se je řešit s paní učitelkou, popřípadě s námi. Je si i dobře vědom toho, v čem vyniká.

a) *Pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je potřeba hledat další cesty? Jaké?*

Díky osobním schůzkám, kde je vše zaměřeno na samotné dítě ve spolupráci s rodinou, je matka přesvědčena, že navržený postup pomáhá ke zlepšení výsledků učení a další cesty nevyhledává.

b) *Co by ještě pomohlo?*

Matka navrhuje prodloužení individuálních schůzek o 5 minut (tedy na 20 minut).

4) *Pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využít při domácí přípravě?*

Uvádí: „*My se docela orientujeme v tom, co se učí ve škole.*“ Když se některé informace rodiče nedozvědí od syna, dozví se je od třídní učitelky, která je pravidelně informuje.

5) *V čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?*

Matka odpověděla: „*Synovi pomáhají schůzky v uzavřeném prostředí, kde se nebojí říct své názory.*“ Podle matky tak rozvíjí sebedůvěru, schopnost komunikovat s dospělými, argumentovat, když to situace vyžaduje a obhájit své jednání.

Interpretace skupinového rozhovoru a aktivit s žáky

Skupinový rozhovor s žáky (v počtu 25 žáků) jsem zvolila pro získání konkrétních informací o konzultacích (tripartitách) a také proto, abych podpořila sdílnost a komunikaci jednotlivých žáků. Výpověď jednoho žáka v kolektivu může ovlivnit asociaci ostatních žáků, a tím se zvýší možnost získat více odpovědí. Tento způsob rozhovoru nebyl časově náročný.

Arch papíru s nápisem „KONZULTACE“ jsem položila na koberec uprostřed třídy. Žáci se okolo usadili a jako první aktivitu měli ve dvojicích sdílet, co pocít'ují, na co si vzpomenu a co se jim vybaví, když se řekne konzultace. Sdíleli navzájem své názory, pro žáky je

příznivé slyšet i průběh konzultací jiného spolužáka, mohli tak porovnávat a srovnávat. Často se zmiňovali o svém hodnocení známkou, povídali si o tom, co si na konzultacích říkají s paní učitelkou, co se doví rodiče a jak reagují (smích, údiv). Druhou činností byl skupinový „brainstorming“ (ukázka v příloze č. 2), kde si žáci na arch papíru zapisovali jednoduchá slova, která si vybavili na téma konzultace. Při zapisování se žáci průběžně střídali a plnili svými slovy arch papíru. Domluvili jsme se, že pokud měl někdo podobný význam slova, budeme hledat pouze jedno pojmenování. Snažila jsem se pomáhat žákům návodnými otázkami (jak jste se cítili při konzultaci, dozvěděli jste se něco zajímavého... apod.), aby dokázali napsat co nejvíce slov. Výsledkem bylo mnoho pojmenování, ale nejvíce mě potěšila slova: důvěra, bezpečí a otevřenost. Poslední závěrečnou aktivitou byla písemná reflexe formou „pětilítku“, ve které se každý žák vyjádřil ke konzultacím. S touto reflektivní metodou z Kritického myšlení se žáci setkávají již od třetího ročníku, proto s ní mají zkušenosti. Ukázka „pětilítku“ je k nahlédnutí v příloze č. 3.

Interpretace dotazníků s rodiči

Informace získané od rodičů dětí z pátého ročníku, kterými vyplnili dotazník, se shodují nebo jsou podobné v některých odpovědích na otázky. Sesbírala jsem 24 dotazníků z 25, tedy z celkového počtu žáků ve třídě, abych získala co nejvíce informací o dané problematice jednotlivých otázek. Dotazníky jsou k nahlédnutí v příloze č. 4.

Nyní uvedu nejčastější odpovědi na jednotlivé otázky, jež jsou důležité pro další spolupráci a komunikaci, dále lépe promyšlenou a propracovanou organizaci tripartit do budoucna.

1. Jakou formu komunikace s učitelkou upřednostňujete?

Většina rodičů odpověděla, že upřednostňují osobní komunikaci ve formě tripartit. Dále se objevily odpovědi, že písemná forma jim také vyhovuje, ale může mít úskalí. Nedá se dobře vyjádřit, popř. může být pochopena jinak, než učitelka zamýšlí. K předání základních informací o plnění domácích úkolů, plány, přehled akcí – divadlo, vystoupení, sportovní a zábavné hry, dílny, potřebné pomůcky, aktuální zprávy o třídě... apod., je písemná forma optimální.

2. V čem vidíte užitečnost tripartit (konzultace učitel – rodič – žák)?

a) Vyhovují vám tripartity online nebo tváří v tvář?

Tripartity rodiče vítají více než společné třídní schůzky, kde získají základní informace o chodu celé třídy, akcích, které škola, třída plánuje, vyjadřují se k možným organizačním změnám nebo sami změny navrhuji a schvalují, dostanou obecnou informaci o třídě – chování, prospěch, práce a výkony. Na hromadné třídní schůzce však nezískají konkrétní informaci o jejich dítěti, kterou uvádí jako nejpodstatnější. Na konzultaci je součástí učitel, rodič a žák, na žaka a rodiče jsou kladeny dotazy a odpovídá nejen sám žák, ale i rodič. Ten se může do rozhovoru zapojit, a dojde tak k upřesnění problému nebo nějaké situace, proto vidí tuto formu schůzek jako užitečnou pro všechny. Někteří rodiče považují za užitečné, že žák slyší své hodnocení před rodiči a může se obhájit, vysvětlit své jednání a v práci jednotlivých předmětů hodnotí svůj pokrok.

b) V čem vidíte výhody a nevýhody vybrané formy?

Další velmi častou odpovědí a výhodou byl lepší osobní přístup, pochvala žáka i rodiče, připomínky k domácí přípravě, podrobnější informace o studiu žáka. Polovina rodičů uvedla, že jim schůzka v prostředí online nevyhovuje, protože jim chybí osobní kontakt. Naopak preferují v dnešní době konzultace tváří v tvář a popisují je jako žádoucí. Shodují se v možnosti ukázat a prezentovat materiály, pracovní sešity, testy, se kterými žák pracuje, přímo se při tom hodnotí a posuzuje jeho výkon ve škole. V online prostředí je komplikované vidět jasně, přesně, musí se využít jiné nástroje k opatření kvalitního obrazu a zvuku. Může výsledek zpochybnit, zkusit.

Další polovina odpověděla, že online schůzka je výhodná ve chvíli, kdy se rodič nemůže z nějakých důvodů dostavit osobně nebo v případě omezení či pracovnímu vytížení; pak usnadňuje komunikaci v průběhu školního roku. Čtyři matky doplnily, že jsou také pohodlnější, nemusí chodit přímo do školy a nestráví tolik času plánováním a organizací své rodiny.

3) Máte potřebu větší zpětné vazby o vašem dítěti (v rámci tripartit)? V čem konkrétně?

Všech 24 rodičů souhlasilo, že potřebují informace o svém dítěti. Uvádí dostačující komunikaci a zpětnou vazbu pro rodiče. Přínosem během celého školního roku jsou různé individuální, neformální rozhovory s dítětem nebo s rodičem, ale za důležité považují

tripartity, kde se dvakrát ročně sejdeme a prodiskutujeme problematiku do hloubky. Zejména zpětná vazba u dětí s dyslexií, dyskalkulií a dalšími specifickými poruchami usnadňuje rodičům práci doma.

4) O čem by bylo pro vás důležité při tripartitách jednat? Co by vás zajímalo?

Velmi častou odpovědí na otázku byl prospěch, chování dítěte, vzájemné vztahy ve třídě, co se žákovi líbí, co naopak ne. Dále, jak pracovat s dítětem doma, když mu něco nejde, jak jim mají vysvětlit látku z daných předmětů, na co se zaměřit a jakým směrem je mají vést.

5) Jak by se daly z vašeho pohledu tripartitní schůzky organizačně vylepšit? Navrhněte podněty.

Rodiče vědí, že jsou konzultace časově náročné, váží si času, který je tripartitě věnován z pohledu učitele, ale i přesto navrhovali, aby se přidalo více času, z 15 na 20 minut na jednoho žáka. Pro žáka i rodiče by to bylo prospěšnější, protože by se zvládly probrat všechny zásadní informace. Dva rodiče navrhují krátké hodnocení před tripartitou. Dále vyjádřili přání, aby byly konzultace posunuty na pozdější odpolední, až večerní hodiny. Z důvodu jejich dlouhé pracovní doby.

13 Vyhodnocení výzkumu

Autorka si na počátku výzkumu stanovila cíle, které se nyní bude snažit vyhodnotit.

13.1 Interpretace výsledků ve vztahu k 1. cíli výzkumu

Prvním cílem výzkumu bylo zjistit, jak a v čem vnímají rodiče efektivitu tripartit.

Za efektivní formu spolupráce mezi učitelem, rodiči a žákem lze považovat takovou formu, která přispívá ke vzájemné komunikaci a podporuje úspěšné vzdělávání a výchovu žáka. Dle interpretací výzkumů jednotlivých výzkumných vzorků je zjevné, že jsou pro rodiče tripartity prospěšným a vhodným prostorem pro vyjádření názorů jak rodičů, tak i jejich dětí. Při individuální schůzce dostávají příležitost k vzájemnému poznání a sblížení, vytvoření důvěry mezi všemi stranami v příjemném a bezpečném prostředí. Dále možnost vyslechnout mínění svého dítěte, mohou tak přirozeně a bez zábran vstoupit do diskuze o jeho hodnocení, prospěchu, chování a o společném vytváření dalších strategií pro rozvoj dítěte. Rodiče získávají díky tripartitám smysluplné a přehledné informace, které přispívají a usnadňují komunikaci s dítětem při přípravě doma. Předpokladem pro úspěšný rozvoj dítěte je dodržování dohodnutých postupů (dohody či smlouvy) všech stran, které si předem společně domluvili. Pro stanovení nových cílů, průběžného sledování a reflektování pokroků dítěte je podmínka pravidelného setkání formou tripartit v určitém časovém odstupu.

13.2 Interpretace výsledků ve vztahu k 2. cíli výzkumu

Druhým cílem je zmapovat organizační i obsahové podněty rodičů ke zlepšení pro další práci a rozvoj v oblasti tripartitních schůzek.

V průběhu školního roku pátého ročníku na základní škole byly využity klasické třídní schůzky, individuální rozhovory s rodiči a v neposlední řadě i individuální schůzky učitel – rodič – žák ve formě tripartit. Na základě rozhovorů a dotazníků, kde se rodiče mohli k jednotlivým formám spolupráce vyjádřit, došlo k zjištění, že preferují spíše tripartitní schůzky než klasické. Důvodem je, že oproti klasické třídní schůzce, kde je obecnější souhrn informací o chování a chodu celé třídy (plány akcí, informace o metodách a vzdělávání

žáků), je forma tripartit konkrétnější při společném předávání a sdílení informací, a jejich pozornost je soustředována především na dítě, které se stává aktivním a odpovědným za své jednání. Rodič se tak dostává nejen do role posluchače, ale i pomocníka při hledání cest společně s učitelem k úspěšnému zvládnutí školních i domácích povinností dítěte.

Tripartity, které se uskutečnily v online prostředí, rodiče hodnotí jako vhodnou formu komunikace pouze z důvodů nějakého omezení (zdravotní, rodinné či pracovní), v jiném případě upřednostňují osobní kontakt. Při online spojení dochází k různým překážkám, které konzultaci komplikují, jako jsou například: potíže se signálem, při kterých vinou přetížené sítě došlo k výpadku a zhoršené kvalitě zvuku. Nevýhodou jsou někteří žáci, kteří jsou v domácím prostředí nesoustředění a nedokážou tak dobře vnímat a odpovídat na dané otázky, které jim rodič nebo učitel klade. Shodují se však, že je schůzka v tomto prostředí dostupnější a časově nenáročná.

Pro zlepšení organizace tripartitních schůzek z pohledu rodičů se zjistilo, že by přivítali prodloužení tripartit na 20 minut (nejlépe v pozdějších odpoledních, až večerních hodinách), aby se stihly probrat všechny důležité informace, dále krátké hodnocení chování a prospěch jednotlivých žáků ještě před tripartitou.

ZÁVĚR

V teoretické části mé diplomové práce jsem se snažila vyzdvihnout spolupráci učitele s rodinou, kdy rodina je primární a nezastupitelná ve své funkci. Role rodičů je nelehká, protože musí plnit veškeré funkce pro optimální růst a vývoj svých dětí. Podmínky, ve kterých žijí, jsou proměnlivé a rodiče jsou často odkázáni se daným situacím a změnám ve svém životě přizpůsobit. Rodiče jsou velkým vzorem, nesou morální odpovědnost a povinnost vůči výchově a vzdělání svých potomků a vnášejí do života dítěte lásku, péči, porozumění a bezpečí. Společně s rodinou je významnou součástí života dětí škola. Učitel provází žáky cestou za poznáním nových poznatků, zážitků, podílí se na výchovně-vzdělávacím procesu a připravuje je na budoucí plnohodnotný život.

Hlavním cílem empirické části bylo zhodnotit efektivitu z pohledu rodičů a navrhnout postup konzultací tak, aby bylo vytvořeno prostředí, které podporuje zapojení rodičů do výuky.

Na základě reflexe empirické části diplomové práce a závěrů, ke kterým jsem díky osobním setkáním a vzájemné spolupráci rodičů došla, jsou individuální schůzky formou tripartit efektivní, podporují a prohlubují komunikaci, vzájemnou důvěru, přispívají k rozvoji komunikačních schopností a dovedností dítěte. Z výzkumu také vyplývá, že rodiče jsou ochotni spolupracovat s učiteli, jsou otevření vzájemnému budování partnerského vztahu, mají zájem se podílet na tripartitách, a tím se potvrzuje jejich užitečnost a prospěšnost nejen pro sebe samotné, ale i pro učitele a žáka. Navíc zlepšením vztahů mezi učitelem a rodiči může dojít k pozitivním změnám v chování a prospěchu žáka.

Na základě zkušeností a pětileté praxe s tripartitami jsem měla zájem zlepšit a doladit setkání tak, aby bylo vytvořeno příjemné prostředí podporující zapojení rodičů do výuky. Získala jsem tak několik podnětných návrhů, jako je například: prodloužení schůzky na 20 minut (1 žák), posunutí tripartit na odpolední až večerní dobu a krátké hodnocení s žákem před společným setkáním. Z čehož vyplývá, že jsou tripartity časově náročné, ale čas, který je jim věnován, je po všech stránkách velmi prospěšný a obohacující. Podněty mohou uplatnit v budoucí praxi nejen já, ale i další pedagogové, kteří chtějí tripartity ve své třídě zavést.

Seznam příloh

Příloha 1 – Přepis rozhovoru z výzkumného vzorku „A“

Datum rozhovoru: 23. 3. 2022

Čas rozhovoru: 12 hodin 50 minut

Místo realizace: třída 5.B

Délka rozhovoru: 8 minut

Účastníci:

LK = Lydie Kopáčová, učitelka

MA = matka A

Přepis rozhovoru

LK: První otázka, v čem vidíte užitečnost konzultací učitel, rodič, žák, neboli tripartit, pro další spolupráci?

MA: No, já si myslím, že to určitě užitečné je, prospěšný pro všechny strany, protože nastává určité sblížení, poznání a zároveň důvěra a hm, hlavně i to dítě je připravený na to, že se bude hovořit o něm, už na to připravený a má možnost o všem více přemýšlet a vlastně ví, že se bude hovořit pouze o něm hm a je to i takový, že vlastně je to, že to dítě je úplně aktivní hovor, diskuze, kde může vstoupit do rozhovoru a když jsou nějaké poznatky ze třídy nebo, co se týče chování, teda toho školního problému a různě, tak i rodič se tak posouvá do role posluchače a hm určitě za mě prospěšné.

LK: Druhá otázka, myslíte si, že lépe rozumíte hodnocení vaší dcery?

MA: Tak e je to určitě lepší, protože tam je ta otevřenost, při konzultacích se e přímo hovoří, e jak to dítě pracuje a je

to taková otevřená diskuze, není to, že si doma zkontrolují žákovskou knížku a je tam jednička, dvojka a nevím vlastně za co, takže je to takové otevření konkrétních informací ((smích)).

LK: Čím je to způsobeno?

MA: Určitě díky otevřenosti a důvěře.

LK: Máte pocit, že se můžete zapojit do hodnocení vašeho dítěte? Jak a čím?

MA: Ano, myslím, že můžu.

Tím, že se na konzultaci dovím to podstatné a doma ještě všechno probereme a naplánujeme si třeba procvičování toho, co se má doučit.

LK: Třetí otázka, dochází tak k uvědomění si toho, co vašemu dítěti dělá problémy?

MA: E jak už jsem říkala, známka je důležitá, ale nemám podle známky přehled, za co tu známku má.

Vyhovuje mi, že se u konzultací slovně hodnotí výsledek mé dcery, e mám ucelenější představu e za co ty známky má a co jí dělá potíže.

LK: Zajímalo by mě, jestli vám pomáhá navržený postup při zlepšování výsledků učení? Nebo je třeba hledat další cesty? Jaké?

MA: Tak je tam samozřejmě, s dcerou doma pracujeme, ale je tam i taková ta e ulička, taková ta pomocná, jo, kde třeba přidat nebo čemu se věnovat více, e takže to otvírá takové ty e další obzory.

LK: A myslíte si, že je potřeba hledat další cesty? Popřípadě jaké?

MA: Tak já si myslím, že za mě dostačující.

LK: Co myslíte, že by ještě pomohlo?

MA: Hm, tak my doma s dcerou pravidelně procvičujeme to, co jí nejde.

Měli jsme problém pochopit prostředí autobus z hejnýho metody, e ale na konzultacích nám bylo umožněno e vysvětlení e a případně doplnění informací, takže jsme tomu nakonec porozuměli.

Taky je moje dcera takový tajnostkář a mě to pomohlo se něco dozvědět, co se třeba ve třídě děje.

LK: Řekněte mi, pomáhá vám tripartita orientovat se v tom, jak a co se vaše dítě učí, případně jaké zdroje využijete při domácí přípravě?

MA: Určitě je to takové, jak už jsem zmiňovala tu žákovskou knížku nebo když si prolistuju sešit, tak je to tam takové jednostranné nebo prostě přímo k té látce a vlastně mezitím jsme zažili i online výuku, tak tam se látka probírá v mnohem širším obzoru, úplně jiné téma, rozvětvenější.

Vlastně jsem dostala možnost vidět online cvičení, e která jste používali při výuce e a my jsme ta cvičení pak používali doma na procvičování.

LK: Poslední otázka, v čem si myslíte, že to vašemu dítěti pomáhá?

MA: No, já si myslím, že tím, že setkání probíhá mezi třemi stranami a je v uzavřeném, diskrétním prostředí, protože se dítě dokáže otevřít e není to před celou třídou e nestydí se a ani nebojí, když tam nejsou její spolužáci, e dítě ví, v čem potřebuje přidat a takhle je to přímo k věci a ví, v čem má výhodu, e jak s tím vynaloží.

Taky, e jestli se bude chtít sám rozvíjet nebo ne, hm jestli má potřebu být pochválen nebo ne.

LK: Moc vám děkuji za rozhovor a za čas, který jste mi věnovala.

Příloha 2 – Ukázka skupinové činnosti s dětmi „brainstorming“

PĚTILÍSTEK

NÁZEV TÉMATU – jedno slovo

Konzultace

VLASTNOSTI TÉMATU – dvě přídavná jména

konkrétní informační.....

CO TÉMA DĚLÁ – tři slovesa

komunikuje poskytuje hodnotí.....

VĚTA O ČTYŘECH SLOVECH – slogan

Konzultace jsou důležitá a jednodušá.....

SHRNUTÍ CELKU JEDNÍM SLOVEM – synonymum

informace.....

PĚTILÍSTEK

NÁZEV TÉMATU – jedno slovo

Konzultace

VLASTNOSTI TÉMATU – dvě přídavná jména

specifická informační.....

CO TÉMA DĚLÁ – tři slovesa

komunikuje poskytuje hodnotí.....

VĚTA O ČTYŘECH SLOVECH – slogan

Konzultace v našem prospěchu.....

SHRNUTÍ CELKU JEDNÍM SLOVEM – synonymum

porada.....

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Prosím o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na konzultace učitel-rodič-žák z pohledu rodičů a zjišťuje, zda jsou konzultace efektivní.

Odpovědi napište k dané otázce.

Otázky z dotazníku:

1. Jakou formu komunikace s učitelkou upřednostňujete?
*KOMUNIKACE OSOBNÍ, PÍSEMNÁ FORMA SE NEDA TALE DOBŘE VYNAĚIT
POPC. MŮŽE BYT VÍNAK POCHOPENA.*
2. V čem vidíte užitečnost konzultací učitel-rodíč – žák (tripartit)?
*KONZULTACE SE TÝKA KONKRÉTNÍHO ŽÁKA A RODIČE, NA KTERÉHO
JSOU KLADENY DOTAZY. DOCHÁZÍ K UPŘESNĚNÍ SITUACE ČI
PROBLEMU.*
 - a) Vyhovují vám více tripartity online nebo tváří v tvář? V čem vidíte
výhody a nevýhody vybrané formy.
*PREFERUJI OSOBNÍ SETKÁNÍ => OSOBNĚJŠÍ, OČNÍ KONTAKT
ONLINE => V DŮLEŽNĚ DOBŘE NESKUTEČNÝ VYNALEZ K USUADUENÍ (UDYCHLE
KOMUNIKACE PRO VYTIŽEVE RODIČE (ZE ZAMĚSTNÁNÍ / Z DOMOVA)*
3. Máte potřebu větší zpětné vazby o vašem dítěti (v rámci konzultací)? V čem
konkrétně? (otevřená otázka – prostor)
DOSTAČUJÍCÍ
4. O čem by bylo pro vás důležité při konzultacích jednat? Co by vás
zajímalo?
JAK LÉPE PRACOVAT S DÍTĚTEM A JAKÝM SPĚREM HO VĚST.
5. Jak by se dalo z vašeho pohledu konzultační schůzky organizačně vylepšit?
Navrhněte podněty.
*KDYŽ VÍM, ŽE JE TO ORGANIZAČNĚ NÁROČNĚ, URČITĚ BY BYLO
PROSPĚŠNĚJŠÍ VÍCE ČASU NA JEDNOHO ŽÁKA.*

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Prosím o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na **konzultace učitel-rodíč-žák** z pohledu rodičů a zjišťuje, zda jsou konzultace efektivní.

Odpovědi napište k dané otázce.

Otázky z dotazníku:

- *Jakou formu komunikace s učitelkou upřednostňujete?*
- *Upřednostňuji osobní konzultaci učitel-rodíč-žák.*
- *V čem vidíte užitečnost konzultací učitel-rodíč – žák (tripartit)?*

Výhody – osobní přístup, pochvaly, připomínky, podrobnější informace o studiu žáka, žák se může vyjádřit, lepší přístup než hromadné schůzky rodičů s jen obecnými informacemi a lístečky se známkami. A vzhledem k dnešní covidové době je konzultace rozhodně žádoucí.

- *Vyhovují vám více tripartity online nebo tváří v tvář? V čem vidíte výhody a nevýhody vybrané formy.*

Více vyhovují tripartity tváří v tvář. Mohou se ukázat materiály, jak žák pracuje, kde dělá chyby a co zlepšit. U online je to problematictější, problémy se spojením, špatná kvalita zvuku.

- *Máte potřebu větší zpětné vazby o vašem dítěti (v rámci konzultací)? V čem konkrétně? (otevřená otázka – prostor)*

Ano, rozhodně jsou konzultace přínosem, jak pro rodiče, učitele, tak i žáka. Během školního roku není na rozhovor žáka a učitele, kde má žák přidat či v kterém předmětu dosahuje dobrých výsledků, vůbec čas. I takový neformálnější přístup je dobrý.

- *O čem by bylo pro vás důležité při konzultacích jednat? Co by vás zajímalo?*

O prospěchu, chování, chování žáků mezi sebou, co se žákovi ve škole líbí, co naopak ne....

- *Jak by se dalo z vašeho pohledu konzultační schůzky organizačně vylepšit? Navrhněte podněty.*

Rozhodně bych přidala čas na konzultace, tak alespoň na 20 min. na každého žáka, aby mohly být probrány všechny zásadní informace.

Seznam použitých informačních zdrojů

Odborná literatura

BELZ, H.; SIEGRIT, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. 375 s. ISBN 80-7178-479-6

BERAN, V. a kol. *Učím s radostí: zkušenosti – lekce – projekty*. Praha: Kritické myšlení / Step by Step, 2003, 237 s. ISBN 80-86106-09-8

ČAPEK, R. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013, 184 s. ISBN 978-80-247-4640-1

ČAPEK, R. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010, 323 s. ISBN 978-80-247-2742-4

DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9

DYTRTOVÁ, R.; KRHUTOVÁ, M. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. 121 s. ISBN 978-80-247-2863-6

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-0

GILLERNOVÁ, I.; KREJČOVÁ, L. a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. 245 s. ISBN 978-80-247-3472-9

GINOTT, H. *Umění komunikace s dětmi*. Praha: Portál, 2015. 155 s. ISBN 978-80-262-0926-3

GREGER, D.; SIMONOVÁ, J.; CHVÁL, M.; STRAKOVÁ, J.; eds. *Když výzkum mění praxi: Deset příběhů učitelů a akademiků zapojených do akčního výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-224-8.

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2011. 176 s. ISBN 978-80-262-0042-0

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 393 s. ISBN 80-7367-040-2

- JANOUSEK, J. *Psychologické základy verbální komunikace*. Praha: Grada, 2015. 382 s. ISBN 978-80-247-9851-6
- KARGEROVÁ, J.; KREJČOVÁ, V. *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Praha: Step by Step, 2011. 60 s.
- KARNSOVÁ, M. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. Praha: Portál, 1995. 151 s. ISBN 80-7178-032-4
- KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2005. 157 s. ISBN 80-247-0885-X
- KREJČOVÁ, V.; KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003. 228 s. ISBN 80-7178-695-0
- KREISLOVÁ, Z. *Krok za krokem 1. třídou: Rady pro učitele*. Praha: Grada, 2008. 168 s. ISBN 978-80-247-2038-8
- KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996. 155 s. ISBN 80-7178-965-8
- KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2003. 151 s. ISBN 80-7178-945-3
- MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. 656 s. ISBN 978-80-262-0174-8
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-9
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2006. 312 s. ISBN 80-86429-58-X
- PIHLGREN, A. *Rodičovské schůzky vedené žáky*. Švédsko: Katedra jazykového vzdělání Univerzity ve Stockholmu, 2014.
- RICHTEROVÁ, B.; SEBEROVÁ, A.; KUBÍČKOVÁ H.; SEKERA O.; CISOVSKÁ H.; ŠIMLOVÁ Ž. *Akční výzkum v teorii a praxi*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2020. ISBN 978-80-7599-176-8
- SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006. 260 s. ISBN 80-7315-126-X
- SKUTIL, M. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. 250 s. ISBN 978-80-7367-778-7

VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole aneb Zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. Jinočany: H a H, 1998. 181 s. ISBN 80-86022-41-2

VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. 454 s. ISBN 978-80-247-7840-2

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. 258 s. ISBN 80-7178-998-4

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. 264 s. ISBN 80-7178-291-2

Odborné články a elektronické zdroje

E. V. LLOYD, J; GIRWIN, L.; HERTZMAN, C. *Kindergarten School Readiness and Fourth-grade Literacy and Numeracy Outcomes of Children with Special Needs*. Educational psychology: An international journal of experimental educational psychology. 2009, s. 583

Koalice mezi učitelem a rodiči / [Coalition between teacher and parents] / Judasová, K. *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství*. ISSN 1211-6858 [CZ], roč. 3, č. 2. 1997. s. 3-5.

<https://katalog.npmk.cz/records/e67abf2a-42f6-4aa6-b812-1e0ca299a6f3>

Třídní schůzky – jak je neznáme / [Parent-teacher Meetings in a Different Way] / Kramulová, D. *Rodina a škola* [CZ], roč. 46, č. 4. 1999. s. 7: dostupné z:

<https://katalog.npmk.cz/records/973c43bc-0935-48fe-b63b-0fb7dd9e0097>

Národní program rozvoje vzdělávání – Bílá kniha: dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

Národní pedagogický institut ČR, Podpora společného vzdělávání v pedagogické praxi Praha 2021: dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/>, Step by Step ČR, o.p.s.

Pedagogická orientace/Journal of the Czech Pedagogical Society, Masarykova Univerzita Brno: dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1388>

RVP ZV VÚP Praha 2007: dostupné z: http://www.rvp.cz/soubor/RVPZV_2007-07://pdf

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., 655: dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-1-dil-1-paragraf-655>